

MENINGSFULL SYSSELSÄTTNING PEDAGOGERS ERFARENHETER AV ATT SKAPA MENINGSFULL SYSSELSÄTTNING PÅ DAGLIG VERKSAMHET

STINA GUSTAVSSON

Examensarbete i handikapp- och
rehabiliteringsvetenskap
15 hp
Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet
April 2020

Malmö Universitet
Hälsa och samhälle
205 06 Malmö

FÖRORD

Jag vill rikta ett stort tack till pedagogerna som deltog i studien! Tack för intressanta samtal och för att ni tog er tid att vara med.

Jag vill även tacka min handledare, Charlotte. Tack för givande handledning och kloka tankar under arbetes gång som gjort att jag lyckats ro arbetet i hamn. Tack till min man som har en ängels tålamod och som hela tiden stöttat mig. Slutligen vill jag tacka min ettåriga son som hjälpt mig att inse att det finns en verklighet utanför uppsatsvärlden också.

MENINGSFULL SYSSELSÄTTNING PEDAGOGERS ERFARENHETER AV ATT SKAPA MENINGSFULL SYSSELSÄTTNING PÅ DAGLIG VERKSAMHET

STINA GUSTAVSSON

Gustavsson, S. Meningsfull sysselsättning. Pedagogers erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning på daglig verksamhet. *Examensarbete med huvudområde handikapp- och rehabiliteringsvetenskap 15 högskolepoäng*. Malmö Universitet: Fakulteten för hälsa och samhälle, Institutionen för socialt arbete, 2020.

Bakgrunden till studien är att daglig verksamhet till stor del handlar om att skapa meningsfull sysselsättning för dem som inte har möjlighet att arbeta eller studera. Dock är meningsfull sysselsättning subjektivt och komplext och skiljer sig åt mellan brukare, personal på dagliga verksamheter och politiker. Syftet med studien är att få kunskap om pedagogers erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning för brukare på daglig verksamhet. Detta genom att dels få kunskap om pedagogers syn på vad meningsfull sysselsättning kan innebära och vilka förutsättningar som behövs för att skapa meningsfull sysselsättning, dels få kunskap om pedagogernas roll att skapa meningsfull sysselsättning. Metoden som har använts är kvalitativ semistrukturerad intervju. Intervjuerna har skett med fyra pedagoger på daglig verksamhet som har det pedagogiska ansvaret. Antonovskys teori om Känsla av sammanhang och Shiers delaktighetsmodell har använts för att analysera resultatet. I resultatet framkommer det att synen på vad meningsfull sysselsättning innebär kan se olika ut och att pedagogerna har en bred roll med flera uppgifter. Uppgifterna handlar bland annat om att ha ett stort kontaktnät runt brukarna och att skapa förutsättningar till meningsfull sysselsättning genom att göra daglig verksamhet till en trygg, motiverande och anpassad miljö.

Nyckelord: daglig verksamhet, känsla av sammanhang, meningsfull sysselsättning, pedagoger, Shiers delaktighetsmodell.

MEANINGFUL ACTIVITY

PEDAGOGUES' EXPERIENCES OF CREATING MEANINGFUL ACTIVITY AT DAYCARE CENTER

STINA GUSTAVSSON

Gustavsson, S. Meaningful activity. Pedagogues' experiences of creating meaningful activity at daycare center. *Degree of Bachelor of Science with a Major in Disability and Rehabilitation Science, 15 Credits*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of Social work, 2020.

The background to the study is that daycare center are largely about creating meaningful activity for those who have an LSS decision and are unable to work or study. However, meaningful activity is subjective and complex and differs between participants, staff at daycare centers and politicians. The aim of the study is to gain knowledge about pedagogues' experiences of creating meaningful activity for participants at daycare center. This by gaining knowledge of the pedagogues' views on what meaningful activity might mean and what conditions are needed to create meaningful activity, and gaining knowledge of the professional role of the pedagogues' in relation to creating meaningful activity. The method used is a qualitative semi-structured interview. The interviews were conducted with four pedagogues who have the pedagogical responsibility at daycare centers. Antonovsky's theory Sense of Coherence and Shier's model of participation has been used to analyze the results. The result show that the views of what meaningful activity might mean differs and that the pedagogues' professional role contains several tasks. The tasks include, among other things, managing a large contact network around the participants and creating the conditions for meaningful activity by making daycare centers a safe, motivating and adapted environment.

Keywords: daycare center, meaningful activity, pedagogues, Shier's model of participation, sense of coherence.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD.....	2
INLEDNING.....	6
Problemformulering	6
BAKGRUND	8
Daglig verksamhet.....	8
Kommuners organisering av daglig verksamhet.....	9
Personalens kunskap	9
Olika former av dagliga verksamheter	9
TIDIGARE FORSKNING	10
Syn på meningsfull sysselsättning.....	10
Personalens yrkesroll.....	11
Utmaningar i att skapa meningsfull sysselsättning	12
TEORI.....	13
Antonovskys Känsla av sammanhang (KASAM).....	14
Shiers delaktighetsmodell	16
METOD.....	17
Metodval.....	17
Urval.....	18
Genomförande	18
Transkribering och tematisk analys.....	19
Etiska principer	20
Metoddiskussion.....	20
RESULTAT OCH ANALYS.....	22
Syn på meningsfull sysselsättning och dess förutsättningar	23
Pedagogernas roll att skapa meningsfull sysselsättning.....	27
DISKUSSION	34
Sammanfattning	34
Resultatdiskussion.....	34
Vidare forskning.....	36
REFERENSER.....	38
BILAGA 1	40
BILAGA 2.....	41

INLEDNING

Uppsatsen handlar om pedagogers¹ erfarenheter av att skapa en meningsfull sysselsättning på daglig verksamhet. I betänkandet kring *Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen* beskrivs daglig verksamhet bidra till meningsfull sysselsättning och att få ingå i ett sammanhang. Daglig verksamhet ses som ett led i den personliga utvecklingen genom att bevara förmågor och skapa delaktighet i samhället (SOU 2018:88). Likaså beskriver flera kommuner i Sverige, även Socialstyrelsen (2019a), att daglig verksamhet ska ge brukare² möjlighet till en meningsfull sysselsättning. Socialstyrelsen (2010) skriver att arbete och sysselsättning ger betydelse i människors liv, både på ett ekonomiskt plan men också på ett socialt plan för det ger en känsla av gemenskap och att man tillhör en grupp. Dessutom känner människor sig behövda och att de gör något som har betydelse för mer än dem själva när de har arbetsuppgifter som är meningsfulla.

Vad meningsfull sysselsättning innebär skiljer sig dock åt från verksamhet till verksamhet och från kommun till kommun. Detta beskrivs även av Socialstyrelsen (2010) som skriver att det inte finns ett arbetssätt eller ett sätt att samarbeta som är optimalt för alla verksamheter i Sverige (a.a.). I och med att det inte finns ett arbetssätt som fungerar för alla verksamheter är personalens roll att skapa meningsfull sysselsättning central. Hiemstra, Vlaskamp & Wiersma (2007) skriver exempelvis att personer med funktionsnedsättningar till stor del behöver stöd från personal, och att det därför är viktigt att personalen har kunskap om funktionsnedsättningar och om de omgivande faktorerna som påverkar deltagaren. Detta för att på bästa vis kunna matcha vilka aktiviteter och dagliga verksamheter som passar deltagarens behov. Socialstyrelsen (2012) skriver att personal ständigt möter utmaningar och svåra frågor i arbetet med personer som har funktionsnedsättning. Detta kräver att personal har kunskap och kan leva sig in i andra människors känslor för att kunna hantera utmaningarna och lösa problem som uppstår. Om personal har rätt kompetens antas det bidra till att arbetet som bedrivs är av god kvalitet. Kompetens handlar både om att ha kunskap om men också erfarenheter av att arbeta med personer med funktionsnedsättning (a.a.). Mot bakgrund av detta är ambitionen med denna uppsats att synliggöra pedagogers erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning på daglig verksamhet.

Problemformulering

Uppsatsen centrala begrepp är meningsfull sysselsättning, vilket har visat sig vara ett svårfångat begrepp. Detta för att vad som upplevs som meningsfullt är subjektivt och skiljer sig åt mellan såväl politiker och forskare som personal på verksamheter och brukare. Eftersom upplevelser av vad som är meningsfullt är subjektivt, behöves en öppenhet för att det kan finnas flera beskrivningar av begreppet meningsfull sysselsättning, som inte behöver vara mer rätt eller fel än andra. I den här uppsatsen är det meningsfull sysselsättning på daglig verksamhet som fokuseras. Men även där kan det finnas olika upplevelser av vad det kan innebära. I och med att meningsfullhet är svårfångat och att det är en subjektiv upplevelse, gör det att pedagoger i sin yrkesroll inte har någon riktig mall att utgå ifrån när de ska skapa en meningsfull sysselsättning utan de kan arbeta på olika vis. Därför blir det intressant att få kunskap om vilka deras erfarenheter är av att skapa meningsfull sysselsättning. För även om

¹ I daglig verksamhet arbetar personal med olika benämningar och roller. När det står *personal* i uppsatsen syftar det till all personal som arbetar på daglig verksamhet. När det står *pedagoger* syftar det till de som har det pedagogiska ansvaret och som uppsatsens fokus är riktat mot.

² Det finns olika benämningar för personerna som får daglig verksamhet såsom brukare, deltagare, klienter med mera. Vissa informanter talar om deltagare och andra om brukare. I uppsatsen kommer jag att använda *brukare* genom arbetet för tydlighetens skull.

det skulle finnas en mall färgas den antagligen av pedagogernas egna uppfattningar och erfarenheter om vad meningsfull sysselsättning innebär. Trots svårigheten att beskriva meningsfull sysselsättning skildras några aspekter på vad meningsfull sysselsättning kan innebära i såväl politiska dokument och tidigare forskning. I den statliga utredningen om LSS betänkande kring *Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen* beskrivs det att det är ”genom arbete, materiell välfärd, gemenskap och utveckling som en meningsfull tillvaro skapas.” (SOU 2018:88, s. 288).

I tidigare forskning om daglig verksamhet beskriver Leufstadius (2018) att meningsfull sysselsättning inte är ett mål i sig utan att det beror på olika omgivningsfaktorer där sysselsättningen bidrar till att känna meningsfullhet. Dessa faktorer är exempelvis att personer vet att det finns något som är större än dem själva, att få vara utforskande och kreativa, att finnas i ett socialt sammanhang och att få vara sig själv. Enligt Bigby, Bould, Douglas, Iacono, Johnson och Katthagen (2017) är social interaktion mellan brukare och personal med hållbara relationer centralt för att brukarna ska uppleva en meningsfull sysselsättning. Dessutom menar Hiemstra m.fl. (2007) att aktivitetens lämplighet måste spegla brukarens önskemål som satts upp i aktivitetsplanen och att det finns ett syfte med aktiviteten. Om det inte finns något syfte med aktiviteten kan den inte anses vara lämplig (a.a.). I detta fall skulle lämplighet kunna liknas vid meningsfullhet. Men ett syfte med en aktivitet kan upplevas vara olika svårt eller enkelt att uppnå beroende på brukarens förmåga, vilket gör att personalens roll för att tillgodose meningsfullheten i aktiviteten hanteras på olika sätt. Delaktighet är inbakat i meningsfull sysselsättning och de två begreppen går hand i hand i tidigare forskning. Leufstadius (2018) beskriver att när brukarna fick vara med och bestämma kring vad de ville göra och vilka mål som de ville sätta upp, fick de en annan relation med personalen. Personalen var mer samarbetsvillig och positiva genom att ordna möten tillsammans med brukarna där de kunde prata om sina tankar och om aktiviteterna som ett led att öka brukarnas delaktighet. Utifrån tidigare forskning finns det även flera faktorer som personalen behöver hantera. Faktorerna kan handla om kommuners förutsättningar, den omgivande miljön samt personalens kunskap, tid och engagemang (Bigby m.fl. 2017; Hultkrantz, Värja & Larsson-Tholén 2018; Jarrott & Liou 2018).

Det tycks som att meningsfull sysselsättning till största del beskrivs ur ett brukarperspektiv i tidigare forskning. Uppsatsen intar istället ett personalperspektiv som specifikt riktar sig mot de ansvariga pedagogernas erfarenheter för att det är de som planerar och ansvarar för verksamheten. Deltagare i daglig verksamhet kan bara uttala sig om vad de upplever i verksamheten till skillnad från pedagogerna som också har det övergripande ansvaret i form av planering och genomförande. Framför allt två aspekter kommer att belysas i uppsatsen. Den första är pedagogernas syn på meningsfull sysselsättning och vilka förutsättningar som pedagogerna upplever är av vikt för att skapa meningsfull sysselsättning. Den andra aspekten är betydelsen av pedagogernas yrkesroll för att skapa meningsfull sysselsättning. Utöver detta är ambitionen att belysa utmaningar som pedagogerna kan möta i förhållande till dessa två aspekter.

Syfte/frågeställning

Syftet med uppsatsen är att få kunskap om pedagogers³ erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning för brukare på daglig verksamhet.

Följande frågeställningar har formulerats för att uppnå syftet:

- Hur ser pedagogerna på meningsfull sysselsättning och dess förutsättningar?
- Hur beskriver pedagogerna sin roll i arbetet med att skapa en meningsfull sysselsättning?
- Vilka utmaningar kan pedagogerna uppleva i arbetet med att skapa en meningsfull sysselsättning?

BAKGRUND

I detta kapitel beskrivs vad daglig verksamhet är, hur den bedrivs, personalens kunskap och hur daglig verksamhet kan utformas.

Daglig verksamhet

I propositionen *Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken* beskrivs de nationella målen för funktionshinderpolitiken i svensk politik. De nationella målen är bland annat att samhället ska bygga på mångfaldhet och att personer med funktionshinder, oavsett ålder och kön, ska vara fullt delaktiga och ha jämlika livsvillkor i samhället (Prop. 1999/2000:79). Daglig verksamhet kan ses som ett sätt att följa dessa mål. Enligt Socialstyrelsen (2019a) kan personer med funktionsnedsättning få rätt till daglig verksamhet om de är i yrkesverksam ålder men inte kan få arbete eller utbilda sig. Enligt Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, 1993:387 (LSS), som är en rättighetslag, är det personer som ingår i personkrets ett och två som har rätt till daglig verksamhet:

”1. [personer] med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.”
(Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 1993:387, §1)

Det är drygt 37 000 personer som är beviljade daglig verksamhet i Sverige enligt LSS, vilket gör den till den största insatsen som ges. Daglig verksamhet ska arbeta för att tillgodose den personliga utvecklingen och delaktigheten i samhället. Det övergripande målet med daglig verksamhet är att brukare ska få möjlighet att få ett lönearbete (SOU 2018:88).

Socialstyrelsen (2019a) skriver att daglig verksamhets aktiviteter dels kan vara arbetsliknande uppgifter som vid ett lönearbete, dels kan ha habiliterande inslag. Daglig verksamhet handlar dock inte om att producera varor eller tjänster och är inte en anställningsform i sig (a.a.). Dock kan inte alla brukare få ett lönearbete och för dem som inte har möjlighet att få ett arbete, ska daglig verksamhet bedrivas så att brukare ändå kan utvecklas inom verksamhetens ramar (SOU 2018:88). Enligt Socialstyrelsen (2019a) kan daglig verksamhet bedrivas på olika

³ Benämningar för dem som har det pedagogiska ansvaret varierar mellan olika verksamheter. Därför finns det en bred möjlighet att vara med i uppsatsen så länge personalen har det pedagogiska ansvaret i verksamheten.

sätt. Dock ska brukares önskemål bli tillgodosedda genom stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap.

Kommuners organisering av daglig verksamhet

Enligt LSS, 1993:387 §2 är det kommunerna som bestämmer vilka som kan få daglig verksamhet och det är kommunerna som ansvarar för att insatserna ges. Därför blir kommunernas betydelse för att skapa meningsfull sysselsättning på daglig verksamhet stor (Socialstyrelsen 2010; SOU 2018:88). I och med att det är kommunerna som tar beslut kring daglig verksamhet är förutsättningarna olika mellan kommuner. Vilka förutsättningar som finns påverkas av kommunens storlek eller om kommunen är på landsbygden eller är en del av en tätbefolkad region (Socialstyrelsen 2010). Fagerstedt (2014) menar att det finns variationer mellan verksamheter när det gäller ekonomi, lokalernas utformning och läge och att detta påverkar brukarnas möjlighet till utveckling på verksamheterna. Flera enhetschefer, i Fagerstedts studie, upplevde att lokalerna var hindrande och inte anpassade till verksamheten för att de var trånga, lyhörda eller otillgängliga för dem som använde rullstol. Även Socialstyrelsen (2019a) skriver att daglig verksamhet ska lokaliseras så att brukare tillgodoses goda levnadsvillkor, vilket betyder att både den yttre miljön och den inre miljön behöver anpassas efter deltagarnas behov av stöd så att de kan vara så självständiga som möjligt.

Personalens kunskap

Enligt Socialstyrelsen (2019a) har även personalen en central roll i verksamheten vad gäller att ge gott stöd, god service och omvårdnad genom att bl.a. hjälpa till med hygien, äta, klä sig och kommunicera. Personal behöver även ha kompetens i form av utbildning och erfarenheter inom området, vilket även belyses i *Kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning* i Socialstyrelsen (2014). I verksamheten ska det finnas en personal som har ansvar för att leda verksamheten och se till att verksamheten bedrivs i ett kvalitetsarbete (SOU 2018:88). I Socialstyrelsen (2014) står det att personal som arbetar inom funktionshinderområdet ska ha minst gymnasieutbildning eller kunskaper i motsvarande. Personalen bör även få möjlighet till fortbildning för att hålla kunskapen levande och utvecklas inom området (a.a.). Personalens arbete med genomförandeplaner för brukare är centralt på daglig verksamhet. Enligt Socialstyrelsen (2019b) handlar genomförandeplan om att brukare ges möjlighet till inflytande och självbestämmande genom att sätta upp mål för daglig verksamhet men också för varje enskild aktivitet. Genomförandeplanen ska hjälpa till att skapa struktur i hur aktiviteter går till och att det sker uppföljning av målen med jämna mellanrum.

Olika former av dagliga verksamheter

I *Betänkandet av insatser enligt LSS* (SOU 2018:88) beskrivs fem olika former för utformning av daglig verksamhet. *Den traditionella gruppverksamheten* har speciella lokaler med aktiviteter som hantverk, legoarbete och stimulerande aktiviteter som sinnesrum. Grön omsorg är typer av verksamheter som riktar sig till att vara ute i naturen eller på gård. Det finns verksamheter som *inriktar sig på en speciell målgrupp*, exempelvis autismspektrumområdet, där sysselsättningen är anpassad efter för målgruppen. *Utflyttad verksamhet* är en grupp personer som har sin sysselsättning på en annan kommunal eller privat verksamhet, exempelvis ett café eller en butik. *Kooperativ* är verksamheter som arbetar för att brukare ska komma närmare arbetsmarknaden genom att brukarna ska vara med och leda verksamheten genom planering och idéer. Den sista formen är *individuell placering* där brukaren arbetar på en annan kommunal eller privat arbetsplats där de får stöd av en handledare som arbetar på arbetsplatsen. Kommuner kan ha flera olika former av verksamhet, alltså både den traditionella gruppverksamheten men också de former som är mer

integrerande i samhället som individuell placering (SOU 2018:88). Att personers välmående påverkas av att ha en meningsfull sysselsättning är tydligt, vilket överensstämmer med Socialstyrelsens (2019a) information om daglig verksamhet.

TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel redovisas vad som lokaliserats inom ämnet i tidigare forskning.⁴ Den tidigare forskningen beskrivs både ur ett internationellt- och ett nationellt perspektiv. Ungefär hälften av litteraturen är svensk och resten internationell. Forskningen är blandad med både kvantitativa och kvalitativa metoder. Som tagits upp i inledningen har en kunskapslucka uppmärksammats när det handlar om pedagogers erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning på daglig verksamhet. Kapitlets struktur syftar till att forskningsförankra uppsatsens tre frågeställningar.

Syn på meningsfull sysselsättning

Tidigare forskning tenderar att inta ett brukarperspektiv när det kommer till vad meningsfull sysselsättning kan innebära. Därför kommer denna rubrik, utöver personalperspektivet, även delvis att bygga på ett brukarperspektiv. Olika faktorer för meningsfull sysselsättning har identifierats i tidigare forskning och gemensamt för dessa är det sociala sammanhållningens betydelse.

Leufstadius (2018) har gjort en kvalitativ interventionsstudie på daglig verksamhet ur ett brukarperspektiv i Sverige. Det beskrivs i denna studie att meningsfull sysselsättning för brukarna innebar känslan av att ha ett *vanligt arbete och att de tillhörde en grupp*. Andra brukare benämndes som arbetskollegor och personal som chef. Andra faktorer som gjorde att de upplevde detta var för att de arbetade utifrån ett schema, hade vissa semesterperioder och uppgifter som gjorde att de *kände sig behövda*. Även om de inte fick lön såg de utflykterna som arrangerades och betalades av den dagliga verksamheten som ett betalningssätt. Liknande resonemang för Knutes Nyqvist och Stjerna (2017) som gjort en kvalitativ intervju- och observationsstudie på daglig verksamhet med konstinriktning ur ett brukarperspektiv i Sverige. Studien visar att brukarna upplevde att den dagliga verksamheten kändes som ett *riktigt jobb*, att de hade kollegor att arbeta med och att deras konst räknades. Detta skapade meningsfullhet för brukarna när den dagliga verksamheten inte i första hand gick ut på att ge stöd till brukarna, även om de fick det efter behov, utan genom att arbeta tillsammans i aktiviteter (a.a.). Centralt i flera studier är att flera brukare upplevde att den dagliga verksamheten gav *struktur i vardagen* genom att komma hemifrån och fokusera på något utanför hemmet. Brukarna upplevde att de kunde vara sig själva och göra vad de ville trots sin funktionsnedsättning och dess begränsningar (Knutes Nyqvist & Stjerna 2017; Leufstadius 2018).

Argentzell, Eklund och Leufstadius (2014) har gjort en kvantitativ jämförelsestudie på personer med psykisk funktionsnedsättning med och utan daglig verksamhet i Sverige. De beskriver att personer, speciellt med psykisk funktionsnedsättning, till stor del kan känna ensamhet och inte har möjlighet att delta i sociala miljöer. Daglig verksamhet blir då ännu ett sätt att skapa struktur och social gemenskap. Social interaktion är centralt för alla människor vare sig de har funktionsnedsättning eller inte. Dessutom kan den sociala interaktionen bli än mer betydande för personer med funktionsnedsättning för att det skapar möjlighet att vara

⁴ Detaljerad beskrivning av litteratursökningen beskrivs i metodkapitlet.

delaktig i samhället och inte bli isolerad, vilket påverkar brukares välmående. Dock beskriver Leufstadius (2018) att vissa brukare på en verksamhet upplevde att det kunde bli mer bråk och konflikter än känslor av grupptillhörighet. Dessutom visar Argentzells m.fl. (2014) studie att det fanns delade meningar om hur brukare upplevde daglig verksamhet som ett led till social interaktion. Å ena sidan upplevde vissa att sysselsättningen, särskilt om den kändes meningsfull, skapade möjligheter till social interaktion och att de kände sig starkare i självförtroendet att vara delaktig i samhället. Å andra sidan upplevde vissa deltagare att de kände sig alienerade från samhället. Även om de, som hade daglig verksamhet, upplevde att de hade fler sociala kontakter hade de inte några nära relationer. Studien betonar även att verksamheten skulle arbeta för att skapa nära relationer och delaktighet i samhället för deltagaren (a.a.). Liknande resonemang om alienation för Knutes Nyqvist och Stjerna (2017) och Leufstadius (2018). De skriver att flera brukare upplevde att de hade en längtan att göra något annat utanför verksamheten men vågade inte för de var rädda att bli av med sin plats på verksamheten. Brukarna uttryckte också rädsla för att få ett lönearbete eftersom det skulle kunna påverka deras välmående negativt. Detta för att de kanske fick ett jobb i några månader men var sen tvungna att ge sig av (a.a.). Daglig verksamhet upplevdes därför som en *safe haven*, en *fristad* och en trygg plats med möjlighet till social gemenskap men också möjlighet att vara för sig själv. Brukarna upplevde känslor av säkerhet och att de kunde stanna så länge de ville (Argentzell m.fl. 2014; Knutes Nyqvist & Stjerna 2017; Leufstadius 2018).

Personalens yrkesroll

I kommande avsnitt har tidigare forskning visat på några aspekter som personalen behöver ta hänsyn till för att skapa meningsfull sysselsättning på för brukare. Personal behöver ha en social interaktion/samspel med brukare, personalen behöver ha kunskap och kännedom om brukarna samt att personalen behöver göra brukarna delaktiga i aktiviteter.

Personalens roll att ha en social interaktion som ett led i att skapa meningsfull sysselsättning har visat sig vara en betydelsefull aspekt i tidigare forskning. Dychawy-Rosner, Eklund, Isacson & Isacson (2000) har gjort en mixed methods studie med både intervjuer och frågeformulär av personalens erfarenheter av att få stöd, träning och handledning på daglig verksamhet i Sverige. De skriver att personalen har en betydande roll i att både ge service men också att vara en social kontakt med brukarna. Även Bigby m.fl. (2017) menar att ge aktivt stöd ökar kommunikationen och den sociala interaktionen med deltagaren och personal. De har gjort en interventionsstudie med mixed methods av personalens erfarenheter på daglig verksamhet i Australien. Att ge aktivt stöd är evidensbaserat och har visat sig vara effektivt när det handlar om att skapa meningsfull sysselsättning för personer med grav funktionsnedsättning. Om personal ska kunna göra en aktivitet meningsfull behöver de ha en ömsesidig interaktion med brukaren för att lära känna dem och därmed skapa en meningsfull sysselsättning. Värdet att motivera personalen att ha social interaktion med brukarna är centralt för att skapa hållbara relationer, förstå brukarna och för att de själva ska känna att arbetet är tillfredställande (a.a.).

En annan central aspekt som belyses i tidigare forskning är att personalen behöver ha kunskap om brukarna för att kunna matcha aktiviteter. Hiemstra m.fl. (2007) har gjort en kvantitativ studie med frågeformulär om personalens kunskap om brukarna på daglig verksamhet i Nederländerna. De trycker på att personalens kunskap om deltagarnas kapacitet och funktion behövs för att kunna matcha lämpliga aktiviteter på daglig verksamhet. När en brukare inte vill lyssna på musik kan det bero på fler orsaker än brukarens vilja. Det kan exempelvis bero på att brukaren inte kan höra vad som spelas, inte kan kontrollera spelaren för synen är begränsad och att omgivningen inte ger tillräckligt stora färgkontraster eller att något i

omgivningen stör såsom personer eller föremål. Att matcha lämpliga aktiviteter utifrån brukarnas behov belyses även av Leufstadius (2018). Leufstadius (2018) menar att personalens flexibilitet och förmåga att matcha aktiviteter som var utvecklade utifrån brukarnas förmågor var av vikt för att brukarna skulle uppleva meningsfullhet, välmående och självförtroende. Även vid konflikthantering påpekade brukarna i studien att personalen hade en viktig roll i att kunna hantera konflikterna och ändå skapa struktur.

Utöver social interaktion och kunskap är delaktighetens betydelse en central aspekt i tidigare forskning. Kan personalen öka delaktigheten, ökas också chanserna att sysselsättningen upplevs som meningsfull. Leufstadius (2018) beskriver att brukarna fick en annan relation med personalen när de kände att de kunde vara med och bestämma kring vad de ville göra men också kring vilka mål som de satte upp. Dessutom kände deltagarna att personalen var positiva och ville samarbeta genom att ha möten där alla kunde ventilera sina tankar och att nya aktiviteter infördes, vilket ökade meningsfullheten i verksamheten (a.a.). Även Crites och Howards (2011) studie har beskrivit delaktighetens betydelse. De har gjort en interventionsstudie under en femveckorsperiod på en daglig verksamhet i USA. Deras projekt var ett träningsprogram i tre faser för personal som hade till syfte att öka brukares delaktighet. De skriver att även om personal behöver kunna förklara en aktivitet så att brukaren förstår, för att skapa delaktighet, behöver också personalen låta brukarna vara med och bestämma i aktiviteterna för att brukarna ska kunna utvecklas. Resultatet var att brukarna, speciellt de som hade grav funktionsnedsättning, fick större delaktighet i deras aktiviteter. Detta ledde i sin tur till att brukarna kunde få en meningsfull sysselsättning och en ökad livskvalitet. Munde och Vlaskamp (2019) drar samma slutsats angående förhållandet mellan delaktighet och meningsfull sysselsättning. De skriver att meningsfull sysselsättning eller arbete skapar livskvalitet för personer med grav intellektuell funktionsnedsättning på daglig verksamhet. Undersökningen är gjord på fyra dagliga verksamheter i Tyskland med både brukare och personal. Personalens tydligaste mål var att skapa delaktighet. En slutsats som visas är att även personer med grav intellektuell funktionsnedsättning kan vara delaktiga i arbetsliknande uppgifter. För detta krävs att personal kan anpassa aktiviteten efter brukarens behov som därmed leder till livskvalitet. Personal behöver arbeta för att aktiviteten ska hjälpa brukare att öka sitt självbestämmande enligt studiens resultat.

Utmaningar i att skapa meningsfull sysselsättning

Denna rubrik redogör för utmaningar som tidigare forskning har visat. Det kan vara att personal behöver ha mer kunskap i olika former, att det dagliga verksamhetens miljö behöver anpassas och att kommunernas organisering påverkar hur verksamheterna bedrivs.

Hiemstra m.fl. (2007) skriver att personalen upplevde att de inte hade tillräckligt med kunskap om brukarna och därför blev begränsade i att skapa aktiviteter som var lämpliga för brukarna behov. Det fanns begränsad kunskap hos personalen om kognitiva, motoriska och sensoriska (lukt, smak, syn, hörsel och känsel) förmågor hos brukarna. Framför allt ville personalen ha mer kunskap om synfunktion, hörsel och motorisk förmåga. Dychawy-Rosner m.fl. (2000) beskriver också kunskapens betydelse. Större delen av personalen i studien upplevde att de hade tillräckligt med kunskap men nästan hälften önskade mer kunskap. Det handlade bland annat om att få mer kunskap om funktionsnedsättningar, kommunikation och anpassning av miljön. Vidare beskrevs det att en tredjedel av personalen i studien inte hade någon utbildning alls inom området för funktionshinder. Det beskrevs att kunskapen påverkade personalens möjligheter till att ha en god kontakt. Även Hiemstra m.fl. (2007) och Knutes Nyqvist och Stjerna (2017) påpekar att det krävs tid och pengar, som ofta inte finns,

för att mer få kunskap om brukare, deras förmågor, funktioner, sinnen och omgivningsfaktorer.

Jarrott och Liou (2018) har gjort en kvalitativ intervju- och observationsstudie om den fysiska och sociala miljöns betydelse för välmående, både genom brukar- och personalperspektiv, på daglig verksamhet i Taiwan. Både den fysiska och den sociala miljön spelade roll för personers med funktionsnedsättning men också för personalens välmående. Miljön kunde vara ett medel i sig för att utföra terapeutiskt arbete men den kunde också begränsa och minska välmåendet och även kvaliteten som genomfördes på verksamheten. Personal kunde då uppleva att den fysiska miljön krävde att det behövdes mer vård till brukarna för det fanns olika fysiska barriärer. Exempelvis att det inte var rullstolsanpassat eller fanns tillräckligt med utrymme. Upplevde personal att de hade för hög arbetsbelastning eller fick för lite stöd av ledningen kunde det leda till dåliga attityder gentemot brukaren genom nedsättande kommentarer om brukarens förmåga.

Att verksamheterna påverkas av kommunens organisering har visat sig tydligt i den tidigare forskningen. Dychawy-Rosner m.fl. (2000) beskriver att tydligheten i vad personalens roll innebär, arbetes utmaningar och vilka uppgifter som personalen ska göra förändras i takt med att kommuner utvecklas och förändras. Vidare beskrivs det i deras studie att det var 26 % av personalen som upplevde att de fick tillgång till stöd av organisationen. Det skedde exempelvis genom ledning, stöd vid personalmöten, samarbete med sjuksköterskor och talpedagoger, samt utbildning om psykisk/intellektuell vård. Alltså var det 74 % som upplevde att de inte fick tillräckligt med stöd från organisationen och att det framför allt var av arbetskolligor som personalen upplevde att de fick stöd från. Verksamheter bedrivs på olika sätt och kan variera i storlek, vilket gör att organisationen har en central roll att erbjuda olika sorters stöd till personalen. Organisationen har också ett ansvar att arbetskulturen för brukare på daglig verksamhet ska hålla samma kvalitetservice oberoende av vilken verksamhet de befinner sig på. Det behövs också en tydlighet för verksamhetens policy, mål och rutiner när organisationen ändras och därmed påverkar verksamheten. Likaså beskriver Hultkrantz m.fl. (2018), som gjort en kvantitativ studie med paneldata mellan 2004-2012 på daglig verksamhet i Sveriges kommuner, att kommuners budget i Sverige styr de daglig verksamheternas budget, men att även politiken som förs påverkar daglig verksamhet. Personer med intellektuell funktionsnedsättning har vanligen inte något politiskt inflytande och har historiskt sett varit en bortglömd grupp. Därför är det just denna grupp som påverkas extra mycket när kommunens ekonomi är sämre och pengarna läggs på de som har starkare inflytande i politiken. Därför kan det, enligt Hultkrantz m.fl. (2018), vara svårt att på ett nationellt plan säkert veta att verksamheterna håller kvalitet. Kvaliteten på verksamheten beror på hur starkt kommunen trycker på rättighetsprincipen, som LSS är, istället för kommunens politik.

TEORI

I detta kapitel redovisas vilka teorier som använts till att analysera resultatet för att uppnå uppsatsens syfte som är: att få kunskap om pedagogers erfarenheter av att skapa en meningsfull sysselsättning för brukare på daglig verksamhet. Teorierna är Antonovskys teori om Känsla av sammanhang (KASAM) och Shiers delaktighetsmodell. Valet av teorier är starkt sammankopplat med begreppet meningsfull sysselsättning och är ett led att få fördjupad kunskap om pedagogers erfarenheter och upplevelser av att skapa meningsfull sysselsättning.

Dessa teorier kommer även att användas vid analysen av empirin i resultatkapitlet och i diskussionskapitlet.

Antonovskys Känsla av sammanhang (KASAM)

Antonovsky (2005) skriver att alla människor mer eller mindre utsätts för kroppsliga, psykiska och/eller sociala påfrestningar (stressorer) i livet. Påfrestningarna kan bete sig på olika sätt och framför allt påverka människor på skilda vis. Vissa blir mer påverkade, vilket kan leda till att personerna blir sjuka medan andra som har liknande upplevelser fortsätter att vara friska. Detta beror till viss del, enligt Antonovsky (2005), på att människor har olika motståndskraft och kan hantera påfrestningar mer eller mindre bra. Vidare betonas det att personer behöver lära sig hantera med- och motgångar för att livet ska kännas sammanhängande. Detta görs genom att tillvaron upplevs som begriplig, hanterlig och meningsfull (a.a.). Vad som upplevs som påfrestningar är subjektivt, vilket gör att något som upplevs vara svårt för en person, inte behöver upplevas svårt av en annan.

Antonovsky (2005) har ett salutogent perspektiv på hälsa. Det betyder att han är intresserad av vad som *leder* till hälsa. Detta till skillnad från ett patologiskt synsätt där man är intresserad av vad som *orsakar* ohälsa. Stressorer är något som alla människor möter och som finns i tillvaron. Antonovsky (2005) menar att det finns *generella motståndsresurser* – pengar, självförtroende, kulturell stabilitet, socialt stöd och så vidare – som människor kan använda för att hantera stressorerna. Antonovsky har ett helhetsperspektiv på människan och menar att det behövs kunskap om hela personens livsvärld för att kunna arbeta mot att skapa hälsa. Därför ska hälsa/ohälsa ses på ett kontinuum där människor befinner sig på olika ställen istället för att se människor som sjuka och friska på en dikotomi. Människor kan alltså vara sjuka men ändå ha hälsa och vice versa. Det dikotomiserade synsättet leder till att fokus ligger på sjukdomen och inte på personens livsvärld. Dock betyder det inte att människor inom det salutogena perspektivet inte möter påfrestningar men det gör att människor får en djupare kunskap och förståelse för påfrestningen och utifrån detta perspektivet ändå kan närma sig den friska polen. Detta kan göras genom att fokusera på vilka faktorer som hjälper till att hålla personens position på kontinuumet istället för att fokusera på vad som orsakar påfrestningen. För att göra detta har Antonovsky skapat teorin Känsla av sammanhang. Har personen hög KASAM hamnar hen troligen närmare den friska polen och har personen låg KASAM hamnar personen närmare den sjuka polen. Teorin bygger på tre komponenter: begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Dessa tre komponenter är sammanflätade och påverkas av varandra. Dock är meningsfullhetkomponenten den viktigaste av dem. Komponenterna och de generella motståndsresurserna bygger tillsammans upp KASAM (a.a.). Dessa komponenter kommer i följande avsnitten att tolkas i förhållande till uppsatsens syfte för att beskriva hur de kan användas inom området för daglig verksamhet.

Begriplighet

Enligt Antonovsky (2005) innebär begriplighet att om personer upplever både inre och yttre stressorer som gripbara och sammanhängande kan de hantera påfrestningarna på ett strukturerat och tydligt vis. Detta till skillnad från att uppleva tillvaron som kaotisk, ostrukturerad och oväntad. En person som kan förklara och strukturera oväntade händelser som uppkommer i livet har hög känsla av begriplighet (a.a.). Ur ett personalperspektiv är personalens roll att göra en aktivitet begriplig för brukaren betydelsefull. Personalen behöver ha kunskap om brukarens livsvärld, kunskap om funktionsnedsättningar men också pedagogisk kunskap om vilka metoder som kan vara användbara för att hjälpa brukaren att förstå aktivitetens syfte. Kan brukaren förstå och hantera sina aktiviteter för att personalen gjort att de är tydliga och sammanhängande kan det leda till att aktiviteten känns meningsfull.

Om brukarna inte förstår vad som händer eller inte kan hantera aktiviteten kan det istället leda till att aktiviteten känns kaotisk och stressande, vilket enligt Antonovsky kan hämma upplevelsen av meningsfullhet. Begriplighet kan också, utöver att analysera personalens syn på hur de kan göra aktiviteter begripliga för brukarna, tillämpas på personalens egen arbetssituation. Det vill säga i vilken utsträckning de upplever den som strukturerad eller ostrukturerad och vad som är orsakerna till detta.

Hanterbarhet

Enligt Antonovsky (2005) innebär hanterbarhet om personen har några resurser att använda när oväntade händelser eller stress uppkommer. Resurser kan vara personer eller saker som personen litar på och har förtroende för, exempelvis ens partner, familj, vänner, kollegor, Gud och så vidare. En person som har hög hanterbarhet kan med hjälp av sina resurser hantera stressorer på ett bra sätt och förstå att svåra saker händer i livet men efter en tid kan man gå vidare och må bra igen (a.a.). Ur ett personalperspektiv behöver personalen känna att de har resurser för att hantera stressorer. Om personalen inte får möjlighet till att få hjälp och stöd, exempelvis av de som styr verksamheten eller av kollegor, kan de ha svårt att hantera utmanande situationer. Även brukarna på daglig verksamhet behöver resurser som de litar på, exempelvis personal. Kan de lita på personalen leder det, utifrån teorins synsätt, till att de kan hantera en aktivitet som ibland kan vara utmanande på ett bra sätt, eller om något oväntat skulle hända på verksamheten har de personer runt sig som de kan lita på. Detta gör att personalens roll i att skapa goda relationer med brukarna blir central för att brukarna ska kunna hantera utmanande situationer och aktiviteter.

Meningsfullhet

Enligt Antonovsky (2005) är meningsfullhetskomponten den viktigaste i teorin. Han beskriver meningsfullhet som motivationskomponenten. Även fast personen upplever stress och oväntade händelser finns det områden i livet som är värt att lägga sin tid och energi på och som ger mening. En person som har hög meningsfullhet kan snarare se stressorer som utmaningar än som bördor. Dock betyder det inte att en person med hög meningsfullhet blir glad när någon exempelvis dör eller blir sjuk. Det betyder snarare att personen har en inställning att det svåra är en utmaning och att man söker mening i vad som hänt och gör sitt bästa för att ta sig igenom det (a.a.). I och med att vad som upplevs som meningsfullt är komplext kan det vara svårt ur ett personalperspektiv att veta vad som upplevs som meningsfullt för brukaren. Men upplever brukaren att verksamheten har aktiviteter/sysselsättning som är värt att lägga tid och energi på har antagligen personalen kommit en bit på väg i att skapa meningsfull sysselsättning. Även delaktighetsbetydelsen för brukaren är viktig för att känna att en sysselsättning är meningsfull. Alltså att personalen låter brukaren vara delaktig vid planering och utformning av aktiviteter. Dessutom är personalens roll att hantera motivationsarbetet hos brukarna av vikt för att uppmuntra och inspirera till att vara med i aktiviteter. Upplever en brukare att sysselsättningen känns meningsfull har antagligen personen också upplevt sysselsättningen som begriplig och hanterbar. Detta kan liknas vid hur Antonovsky (2005) beskriver att komponenterna påverkas av varandra. En person kan ha både höga och låga värden av komponenterna men är meningsfullheten låg kommer det i slutändan att leda till att även begriplighet och hanterbarhet blir lågt och därmed påverkar personens hälsa negativt. Är däremot meningsfullheten hög men begriplighet och hanterbarhet låg kommer det antagligen att leda till att meningsfullheten drar upp värdet på de andra två (a.a.). Att arbetet känns meningsfullt är även centralt för personalen. Upplever personalen att deras arbete inte är meningsfullt har de antagligen svårt att lägga sin tid och energi på verksamheten. Upplever personalen att det är så påverkar det förmodligen brukarna negativt, vilket i sin tur kan påverka upplevelsen av meningsfull sysselsättning för dem.

Shiers delaktighetsmodell

I de intervjuade pedagogernas erfarenheter var betydelsen av delaktighet av vikt för att skapa meningsfull sysselsättning. Därför kommer delaktighetsbegreppet, utöver Antonovskys teori om KASAM, att kompletteras med Shiers delaktighetsmodell. Shier delaktighetsmodell (se Shier 2001, s. 111 för modellens originalutformning) beskriver fem nivåer av delaktighet. Modellen har skapats som ett sätt att bejaka FN:s Barnkonvention artikel 12 som handlar om att alla barn har rätt att komma till tals. Från att modellen handlar om barn och personal görs här en tolkning i denna uppsats till att synliggöra hur pedagoger i studien arbetar på olika sätt för att skapa delaktighet för brukare på daglig verksamhet. Shiers delaktighetsmodell har använts i såväl funktionshinderforskning (Gustafsson, Stier, Talman & Wilder 2019) som i rapporter inom funktionshinderområdet (Gullacksen & Hejdedal 2014).

De fem nivåerna är:

- 1) brukare blir lyssnade till,
- 2) brukare får stöd för att kunna uttrycka sina åsikter,
- 3) brukares åsikter ska tas i beaktning,
- 4) brukare är involverade i beslutsprocessen samt
- 5) brukare delar makt och ansvar i beslut (jmf. Shier 2001).

På varje nivå av dessa fem finns det tre steg om personalens engagemang: öppningar, möjligheter och skyldigheter. Dessa steg handlar om i vilken grad personal låter brukare vara med och besluta. Öppningar uppstår när personal är öppna för att låta brukare vara med och vara delaktiga. Möjligheter skapas när personal har resurser, kunskap eller likande att praktiskt arbeta med någon av nivåerna. Skyldigheter uppstår när det finns bestämmelser i policy hur organisationen och personal ska arbeta med delaktighet. I uppsatsens analys av pedagogernas arbete med delaktighet ligger fokus på de två första stegen, alltså öppningar och möjligheter i personalens engagemang. Fördelarna med modellen är bland annat att brukares självförtroende ökar, brukare lär sig ta ansvar, lär sig ha empati och får en känsla av tillhörighet. Om brukare tillåts vara delaktiga i beslutsprocesser ökar det deras empowerment (jmf. Shier 2001). I kommande beskrivning av nivåerna finns det två frågor (öppningar och möjligheter) som personal kan ställa kring arbetet med delaktighet på verksamheten. Teorin är en modell som kommer att användas till analysen för att synliggöra hur pedagoger kan arbeta med delaktighet på olika sätt.

Nivå ett: brukare blir lyssnade till. Brukare ska få möjlighet att själva uttrycka sig och att det finns personal som lyssnar. Men brukarna måste själva uttrycka sin åsikt för att det ska räknas. Om en brukare inte säger något efterfrågas inte något från personal heller, för att då är det inte lönt att ta upp. Frågorna för personal att ställa sig här är: är vi beredda att lyssna på brukare? Möjliggör vårt arbete att brukare kan bli lyssnade till? (jmf. Shier 2001).

Nivå två: brukare får stöd att uttrycka sina åsikter. Även om brukare önskar att få ge uttryck för sina åsikter kan de inte alltid det. Det kan exempelvis bero på dåligt självförtroende, blyghet eller inte möjlighet att kommunicera för att de pratar ett annat språk eller behöver teckenstöd. Därför behöver personal ge stöd genom exempelvis metoder så att brukaren kan uttrycka sig fritt. Frågorna för personal att ställa sig här är: är vi beredda att stödja brukare att uttrycka sina åsikter? Har vi olika metoder och idéer som kan hjälpa brukare att uttrycka sina åsikter? (jmf. Shier 2001).

Nivå tre: brukares åsikter tas i beaktning. Både nivå ett och två ger möjligheter till brukare att vara delaktiga med sina åsikter men det finns ingen säkerhet att deras åsikter får någon direkt påverkan i beslutsfattandet. Därför handlar nivå tre mer om att låta brukares önskemål få ta plats i beslutsfattandet. Dock innebär det inte att alla önskemål går att genomföra då det vanligen finns fler faktorer i en verksamhet att ta hänsyn till. Kan inte brukares önskemål bli uppfyllda behöver personalen också förklara varför det blev så och vad man kan göra istället. Frågorna som personal att ställa sig här är: är vi beredda att ta brukares åsikter i beaktning? Möjliggör vår beslutsprocess att brukares åsikter beaktas? (jmf. Shier 2001).

Nivå fyra: brukare är involverade i beslutsprocessen. Denna nivån är här en tydlig skillnad mot de tidigare nivåerna då det i slutändan är personalen som bestämmer. Den fjärde nivån går tydligt över till att göra brukaren aktivt delaktiga i beslutsfattandet. Brukare och personal planerar och beslutar tillsammans. Frågorna som personal kan ställa sig här är: är vi beredda att låta brukare vara involverade i beslutsprocessen? Finns det tillvägagångssätt som gör att brukare kan vara involverade i beslutsprocessen? (jmf. Shier 2001).

Nivå fem: brukare delar makt och ansvar vid beslut. Gränsen mellan nivå fyra och fem är hårfin. I nivå fyra kan fortfarande personalen vara de som bestämmer om brukarna inte är tillräckligt många gentemot personalen. Dock är meningen med nivå fem att personal ska dela med sig av sin makt och att även ge bort en del av makten. Frågorna som personalen kan ställa sig här är: är vi beredda att dela makt och ansvar tillsammans med brukare? Finns det ett tillvägagångssätt som gör att brukare och personal kan dela makt och ansvar? (jmf Shier 2001).

METOD

I detta kapitel kommer olika rubriker att redogöra för hur studien har genomförts. I metodvalet motiveras varför metoden är användbar till studien syfte och frågeställningar. Efter det beskrivs hur urvalet gått till, genomförandet av studien, vilken analysmetod som använts, etiska principer samt metoddiskussion.

Metodval

Uppsatsen handlar om att få kunskap om pedagogers *erfarenheter* och *upplevelser* av att skapa meningsfull sysselsättning. Detta motiverade till en kvalitativ studie genom intervjuer. Bryman (2011) beskriver att kvalitativ forskning fokuserar på informanternas egna uppfattningar och ståndpunkter med en inriktning på *vad* och *hur* något sägs. Kvalitativ forskning är mindre strukturerat än vad kvantitativ forskning är. Två positiva aspekter med kvalitativ forskning är att informanterna får större möjlighet att prata om det som upplevs vara centralt och relevant. Det andra är att kvalitativ forskning är flexibel. I detta fall handlar det om att i intervjuerna ges det möjlighet att följa informantens svar och avvika från intervjuguiden för att fördjupa vissa frågor som känns mer relevanta och på så vis få djupa och ingående svar (a.a.). Likaså menar Backman (2008) och Brinkmann och Kvale (2014) att till skillnad från kvantitativ forskning, där man ser verkligheten som objektivt mätbar, handlar kvalitativ forskning om att verkligheten är subjektiv. Det intressanta blir att studera hur människor upplever och tolkar sin omgivning. Backman (2008) menar vidare att kvalitativ forskning vanligen också är mer induktiv än deduktiv, alltså att fokus ligger på empirin och att det är den påverkar frågeställningar och valet av teori (a.a.). Uppsatsen har en induktiv ansats. Detta har gjort att lyhördheten för vad informanterna har tagit upp har varit centralt. Därför har frågeställningarna blivit justerade för att bättre passa ihop med empirin. Dessutom

blev delaktighetsbegreppet tydligt i pedagogernas erfarenheter, vilket gjorde att även Shiers delaktighetsmodell blev relevant till uppsatsen.

Semistrukturerad intervju

I uppsatsen användes semistrukturerad intervju. Enligt Bryman (2011) innebär semistrukturerad intervju att det finns en intervjuguide som är formulerad efter olika tema som kommer att beröras. Trots att det finns en intervjuguide vid semistrukturerad intervju har metoden en stor flexibilitet för både informanten och intervjuaren att prata om det som känns mest relevant och fördjupa de teman eller frågor som känns centralt för informanten. Om studien har ett tydligt fokus som ska undersökas är semistrukturerad intervju lämplig (a.a.). Semistrukturerad intervju var till stor hjälp i uppsatsen för att det var lättare att strukturera frågor under teman i en intervjuguide. Den var relevant för att det gavs möjlighet att prata om det som kändes betydelsefullt och fördjupa det som var centralt. Det gav också möjlighet att få kunskap om frågor som inte tänktes på vid utformningen av intervjuguiden. Bryman (2011) menar vidare att som intervjuare är det centralt att vara uppmärksam på och vara lyhörd för vad informanterna säger men också vad de inte säger vid intervjun. Detta för att även kroppsspråk och tystnad kan berätta något i intervjun (a.a.). Dock var det inte möjligt att registrera kroppsspråk för att intervjuerna skedde på telefon. Detta berodde på Covid19 och att Malmö Universitet infört restriktioner om att studenter inte skulle besöka verksamheter för att göra intervjuer.

Urval

För att få informanter användes ett målinriktat urval. Enligt Bryman (2011) innebär målinriktat urval att intervjuaren vill få relevanta personer som kan svara på frågeställningarna. Kritik som riktats mot ett målinriktat urval är att det inte går att generalisera resultatet till en population (a.a.). Kritiken noterades, dock var inte målet med uppsatsen att kunna göra generaliseringar. Målet var istället att gå på djupet genom att få informanter som hade kunskap om ämnet och som kunde svara på problemformuleringen, vilket gjorde målinriktat urval användbart i studien.

Flera kommuner kontaktades och till sist var det tre stycken kommuner i Sydsverige som deltog i studien. Två kommuner var mindre och en kommun var medelstor. Från dessa kommuner var det fyra informanterna som valdes ut. Jag insåg att det skulle bli svårt att få informanter med endast en arbetstitel, exempelvis omsorgspedagoger, för att personal med pedagogiskt ansvar på daglig verksamhet har olika arbetstitlar beroende på vilken kommun de arbetar i. Därför fick urvalet breddas till enbart pedagoger, men gemensamt för alla informanter var att de hade det pedagogiska ansvaret i verksamheten. Informanterna hade olika typer av tjänster och arbetslivserfarenhet. En av informanterna, Signe, hade det pedagogiska ansvaret i en verksamhet medan övriga tre, Frida, Eva och Hanna, hade mer övergripande ansvar över flera dagliga verksamheter och boende.

Genomförande

I detta avsnitt kommer studiens genomförande att beskrivas. Det handlar både om hur intervjuerna gick till och hur litteraturen till uppsatsen söktes. I uppsatsen följdes till stor del Brinkmann och Kvaales (2014) sju stadier – tematisering, planering, intervju, utskrift, analys, verifiering och rapportering – för en intervjuundersökning.

Intervjuer

Inledningsvis utformades en intervjuguide (se bilaga 1) där Brymans (2011) råd följdes. Dessa råd handlar bland annat om att skapa struktur i temaavsnitten så att de följer varandra

naturligt, formulera frågorna så att uppsatsens frågeställningar kan bli besvarade, använda ett lätt språk samt inte ställa ledande frågor (a.a.). Efter att intervjuguiden gjordes skrevs ett informationsbrev (se bilaga 2) om uppsatsen som skickades till enhetschefer i olika kommuner i Sydsverige som i sin tur skickade det vidare till sina anställda på daglig verksamhet. Pedagoger, från olika verksamheter, hörde av sig och visade intresse av att delta. Tid för intervjuerna bestämdes och samtliga intervjuer genomfördes och spelades in på telefon. Två informanter tog del av intervjuguidens teman innan intervjun genomfördes. I intervjuerna fick informanterna information om uppsatsen och etiska riktlinjer och därefter genomfördes intervjun, vilket sammanlagt tog mellan 45-60 minuter. Trots att intervjuerna transkriberades direkt tog det längre tid än som förutspåts. Transkriberingarna användes för att kunna analysera empirin i resultatet. Covid19s framfart var stressande då man inte visste hur eller om intervjuerna skulle kunna gå att genomföra.

Litteratursökning

Fortlöpande under arbetes gång har litteratur om daglig verksamhet och tidigare forskning sökts och skrivits fram i uppsatsen. För att använda relevant och vetenskaplig litteratur till uppsatsen skedde litteratursökningen mestadels via Eric, Google Scholar samt Malmö Universitets databas Libsearch. Litteraturen som användes i kapitlet om tidigare forskning är vetenskapliga artiklar som är peer reviewed. Sökorden som användes var: daglig verksamhet, meningsfull sysselsättning, personal, funktionsnedsättning, funktionshinder, daycare, day service, community center, disability, disabled, staff, caregiver, meaningful activity, meaning, participation. Även manuell sökning av litteratur gjordes genom att ha tagit del av referenslistor från annan vetenskaplig litteratur. Till inledning- och bakgrundskapitlet gjordes dessutom sökning på Google för att få fram information om vad daglig verksamhet är och dess syfte.

Transkribering och tematisk analys

Enligt Bryman (2011) är det vanligt att i kvalitativ intervju använda ljudinspelning, just för att inte missa vad informanterna säger och hur de säger det. Det är också ett relevant sätt för att kunna fokusera på uppföljningsfrågor och fördjupa intressanta teman och slippa att fokusera på att anteckna samtidigt. Dock ska man vara medveten om att det kan vara stressande för informanterna att bli inspelade (a.a.). Intervjuerna spelades in på telefon för att sedan transkriberas, vilket gjorde analysarbete lättare för att det gav möjlighet att lyssna till vad informanterna berättade och hur de berättade det utan att behöva anteckna extra. Transkriberingen av intervjumaterialet påbörjades direkt efter att den första intervjun genomförts för att minska upplevelsen av kaos i intervjumaterialet. Det möjliggjorde en fortlöpande reflektion kring framträdande teman i materialet som kunde följas upp och fördjupas i de intervjuer som ännu inte genomförts (jfr Bryman, 2011). Vid transkriberingen av identifierades informanterna genom att få fiktiva namn.

Intervjumaterialet lästes och kodades till subteman. På det viset kunde subteman som påminde om varandra få övergripande teman. Detta kan liknas vid tematisk analys som Bryman (2011) beskriver och som är en vanlig analysmetod i kvalitativ forskning. Tematisk analys handlar om att fokusera på *vad* som sägs och inte hur det sägs. För att få fram subtema och övergripande tema krävs det att intervjumaterialet läses noggrant och flera gånger för att det är grunden till analysen som ska göras. Vid den tematiska analysen har Brymans (2011) råd följts i skapandet av teman. Det innebär bland annat att vara uppmärksam på *repetitioner* – teman som återkommer, *lokala uttryck* – kan vara uttryck som används eller som är ovanliga, *likheter och skillnader* – se om informanternas svar är liknande eller om det skiljer sig åt (a.a.). Arbetet med intervjumaterialet färgkodades för att komma fram till subteman som fick

övergripande teman. De övergripande teman som skapades med hjälp av denna analysmetod är: *syn på meningsfull sysselsättning och dess förutsättningar* samt *pedagogernas roll att skapa meningsfull sysselsättning*. Dessa teman kommer att presenteras i resultatkapitlet och analyseras med hjälp av teori och tidigare forskning.

Etiska principer

I kommande avsnitt beskrivs de etiska riktlinjer som uppsatsen har utgått ifrån. I Vetenskapsrådet (2017) och Bryman (2011) står det att forskningen ska skydda informanterna från skada eller kränkningar men att forskningen ändå ska leda till nytta. Därför har de etiska principerna – informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet – som Bryman (2011) beskriver, varit utgångspunkten för att kunna genomföra ett kvalitetsarbete och undvika skada hos informanterna. Nedan beskrivs de etiska principerna och hur de behandlades under studiens gång.

Informationskravet innebär att ge information till deltagarna i studien om studiens syfte och tillvägagångssätt. De ska också informeras om att det är frivilligt att delta och att de när som helst utan motivering kan avbryta sin deltagande (Bryman 2011). I informationsbrevet som skickades ut till informanterna beskrevs de etiska principerna och hur uppsatsen kommer att behandla intervjumaterialet och informanternas uppgifter. I brevet beskrevs också uppsatsens syfte och att metoden var intervju med hjälp av ljudinspelning.

Samtyckeskravet innebär att de som deltar i studien själva ska få bestämma om de vill vara med. Även en samtyckesblankett ska fyllas i av informanterna om ett godkännande att delta och att de fått information om studiens syfte och tillvägagångssätt (Bryman 2011; Vetenskapsrådet 2017). I samband med informationsbrevet skickades en samtyckesblankett med om verksamhetenschefens samtycke. Även en samtyckesblankett skulle fyllas i av informanterna. Informanterna fick samtyckesblanketten via mejl att fylla i och skickade den tillbaka innan intervjun. Vid intervjun fick de information muntligen om studien och fick sen ge ett muntligt samtycke innan intervjun började.

Konfidentialitetskravet innebär att personer och personuppgifter ska hanteras konfidentiellt genom att obehöriga inte ska komma åt materialet (Bryman 2011). För att skydda informanterna i uppsatsen har de blivit avidentifierade och alla personuppgifter och intervju material har förvarats på ett USB som varit inlåst från obehöriga. Vid intervjun som skett genom inspelning på telefonen har internet varit avstängt och vid transkriberingen av intervjuerna har internet på datorn varit avstängt. När uppsatsen har blivit godkänd har allt material raderats och förstörts. Även de nya reglerna om GDPR har hanterats genom att det gjordes en anmälan om hantering av personuppgifter.

Nyttjandekravet innebär att alla uppgifter som samlats endast får användas till forskningens syfte (Bryman 2011). Alla uppgifter som samlades in användes bara till uppsatsens ändamål. Efter att uppsatsen blev godkänd publicerades den offentligt på Malmö Universitets databas Muep.

Metoddiskussion

I detta avsnitt beskrivs metodens för- och nackdelar, maktaspekten, uppsatsens tillförlitlighet samt påverkan av förförståelsen som bars med i uppsatsen.

Kvalitativ forskning och semistrukturerad intervju

I och med Coronas framfart var det inte möjligt att genomföra intervjuerna på plats, vilket först var tanken. Istället genomfördes intervjuerna via telefon. Bryman (2011) menar att det finns vissa fördelar med att göra en telefonintervju istället för att göra en direkt intervju. Det kan handla om att det är billigare och sparar tid, både för informanter och intervjuare. Dessutom kan det vara enklare att ställa och svara på känsliga frågor via telefonen, både för intervjuare och för informanten för att de inte är i samma rum. Att göra en telefonintervju behöver inte vara ett sämre alternativ än direkt intervju för studiens resultat för att man ändå kan få detaljerade och fylliga svar (a.a.). Telefonintervjuerna sparade mycket tid i arbetet som annars hade gått åt till att ta sig ut till verksamheterna. Dock var det inte möjligt att läsa av kroppsspråk eller använda tystnades betydelse till resultatet, vilket Brinkmann och Kvale (2014) och Bryman (2011) skriver är bra att vara uppmärksam på i kvalitativ forskning. Tystnads betydelse kan till viss del uppmärksammas genom telefonintervju men det upplevdes knepigt då det var svårt att veta när informanten funderade eller var färdig med ett svar. Därför blev det lite hackigt och ibland avbröts informanten för att jag trodde de var färdiga med svaret. Men ju fler intervjuer som gjordes, desto säkrare kände jag också mig i situationen. Intervjuguiden var ett gott stöd men jag märkte ganska direkt att den nästan var för lång. Vissa frågor hade kunnat sammanfattas ännu mer då det ibland kändes som att vissa informanter upprepade sig. I och med att informanterna fick tala hyfsat fritt resulterade det i fylliga svar men också en stor mängd empiri som var tidskrävande att transkribera, tematisera och analysera. Dock upplevdes det som att fyra intervjuer var lagom då flera av dem tog upp liknande teman, vilket, enligt Bryman (2011), kan ses som att uppsatsen nått teoretisk mättnad.

Under arbetets gång var jag medveten att det även finns kritik riktad mot kvalitativ forskning. Bryman (2011) menar att materialet och resultatet påverkas av hur intervjuaren tolkar materialet. Även bristande transparens kan upplevas av läsare för det kan vara svårt som forskare att beskriva hur man har gått tillväga och hur man har valt att analysera resultatet. Detta för att det är upp till forskaren att tolka och välja ut det som är relevant för syftet. Därav handlar kvalitativ forskning mer om att få förståelse för informanternas beteenden och värderingar kopplat till teori i den miljö de befinner sig i (a.a.). Jag har varit medveten om att det kan vara svårt att generalisera resultatet som framkommit både för att intervjuerna är begränsade men också för att dagliga verksamheter skiljer sig åt. Det gäller både hur pedagogerna arbetar i verksamheterna men också att pedagogerna kan ha olika typer av utbildning, vilket gör att det finns en variation i det pedagogiska arbetet. Trots att informantgruppen var bred har detta å ena sidan varit bra för att det har gett en bred kunskap om personalens erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning för att de har olika ingångar i arbetet. Å andra sidan har det varit svårt att tolka resultaten mot varandra och överföra till andra verksamheter. Dock var jag nyfiken på att få kunskap om pedagogers erfarenheter och upplevelser, vilket ger mer detaljerade och fylliga svar enligt Bryman (2011). Detta eftersträvades i intervjuerna.

Brinkmann och Kvale (2014) skriver även att man ska vara uppmärksam på maktförhållandet mellan informanten och intervjuaren. Även om det eftersträvas att ha en jämbördig relation är det ändå intervjuaren som bestämmer vilket ämne som det ska pratas om och vilka frågor som ska ställas. Det kan vara svårt att ta bort maktförhållandet helt, vilket gör att det kan vara av vikt att intervjuaren reflekterar över sin roll och hur den påverkar resultatet (a.a.). Även om uppsatsens metod är semistrukturerad intervju med stor flexibilitet för både informanten och intervjuaren var jag som intervjuare ändå i en maktposition. Under intervjuerna och även transkriberingarna var jag medveten om detta, vilket gjorde att jag reflekterade över min roll

och försökte låta informanterna prata om det som kändes viktigt och relevant och där jag mest styrde intervjun inom ämnets gränser.

Uppsatsens tillförlitlighet

Enligt Bryman (2011) kan det vara svårt att inom kvalitativ forskning komma fram till en absolut sanning om den sociala verkligheten. Det kan istället finnas flera sanningar om verkligheten i och med att det är en subjektiv upplevelse. Inom kvalitativ forskning pratas det istället om kriterier: trovärdighet, pålitlighet, överförbarhet och konfirmerbarhet. Trovärdighet handlar om att skapa trovärdhet i resultaten genom att forskningen sker enligt regler som finns och ger möjlighet till respondenterna till att bekräfta att resultatet har förståtts rätt. Pålitlighet handlar om att det finns en tillgänglig redogörelse för hur studien har gått till. Det gäller bland annat problemformulering, val av undersökningsspersoner, transkriberingar och hantering av analys (a.a.). För att säkerställa kvaliteten i uppsatsen har dessa kriterier tagits med i beräkning genom arbetets gång. Trovärdigheten och pålitligheten har framför allt beskrivits i studiens tillvägagångssätt i metodkapitlet. Dock har inte respondenterna läst transkriberingarna. Dessutom presenteras det i resultatkapitlet riktiga och långa citat som inte är tagna ur sin kontext, vilket gör att läsaren har möjlighet att ta del av det som sagts under intervjuerna. Enligt Bryman (2011) handlar överförbarhet om resultatet går att överföra till en annan miljö genom att fokus i intervjuerna ligger på att få djupa och fylliga svar från en vanligen begränsad grupp. Detta till skillnad mot att få ett brett svar från flera respondenter (som önskas vid kvantitativ forskning) (a.a.). Överförbarheten i resultatet kan vara svårare att göra eftersom det handlar om pedagogers erfarenheter och upplevelser, vilket kan skilja sig åt mellan pedagoger men också beroende på vilken roll de har i verksamheten. Dock kan vissa delar av resultatet som flera pedagoger på verksamheter brottas med överföras, exempelvis delaktighetens betydelse. Enligt Bryman (2011) handlar konfirmerbarhet om att forskaren är medveten om att det inte går att uppnå en helt objektiv ställning, vilket gör att forskaren behöver lägga sina personliga värderingar åt sidan (a.a.). Att det inte går att vara helt objektiv på grund av förförståelsen som fanns om daglig verksamhet har tagits med i beräkning under uppsatsens gång. Enligt Thurén (2007) handlar förförståelse om vilken förkunskap människor har till olika saker i livet och hur de uppfattar sin verklighet. Förförståelsen är viktig för att kunna jämföra dem med nya erfarenheter och få ny förståelse. Erfarenhet och förförståelse är ett växelspel som behövs för att motverka fördomar (a.a.). Under uppsatsens gång var jag medveten om att jag hade förförståelse om ämnet för att jag hade tidigare erfarenheter av att arbeta inom daglig verksamhet. Då det var omöjligt att vara objektiv inför intervjuerna försökte jag istället att dra nytta av min förförståelse för att lättare förstå informanternas erfarenheter. Dock försökte jag att inte påverkas av mina förkunskaper och gick in i intervjuerna med ett öppet sinne och försökte att inte påverkas av personliga värderingar.

RESULTAT OCH ANALYS

I detta kapitel behandlas resultatet av intervjumaterialet. Ur intervjuerna har två teman framkommit – syn på meningsfull sysselsättning och dess förutsättningar samt pedagogernas roll att skapa meningsfull sysselsättning – med tillhörande subteman. Dessa teman besvarar de två första frågeställningarna. Den tredje frågeställningen om utmaningar, som pedagogerna kan uppleva, har varit problematiskt att skapa ett tema om för att den är starkt integrerad i de två första frågeställningarna. Därför beskrivs och analyseras den tredje frågeställningen genomgående i de två ovanstående teman. De två teman kommer att redovisas nedan och analyseras med hjälp av den tidigare forskningen, teorin om KASAM och Shiers delaktighetsmodell.

Syn på meningsfull sysselsättning och dess förutsättningar

Vad som upplevs som meningsfull sysselsättning är subjektivt. Därför kommer det i kommande avsnitt att beskrivas och analyseras hur pedagogerna ser på vad meningsfull sysselsättning kan innebära. Därefter analyseras tre förutsättningar som pedagogerna upplever är av vikt för att skapa meningsfull sysselsättning. Förutsättningarna är en trygg miljö, en motiverande miljö och en anpassad miljö.

Syn på vad meningsfull sysselsättning kan innebära

Som nämnts i problemformuleringen är meningsfull sysselsättning och hur det skapas komplext, vilket även beskrivs av informanterna. Frida berättar att det kan vara svårt som personal att veta vad som skapar meningsfull sysselsättning och beskriver att: ”ibland så behöver man testa någonting och testa det ett tag för att se om det fungerar”. Återkommande i intervjuerna var dock att prata med brukarna om vilka aktiviteter de ville göra, vilket Frida beskriver vidare att som pedagog fokusera brukarnas styrkor: ”Vad är jag duktig på? Vad är jag intresserad av?” Även om meningsfull sysselsättning är komplext berättar pedagogerna om några aspekter som kan vara bidragande till att förstå vad meningsfull sysselsättning kan innebära. Detta beskrivs i nedanstående tre citat:

”Det är just det här med *empowerment* att vi tar varandra i hand. Det är inte ett det, deltagarna, utan det är ett vi, *tillsammans gör vi det*. Det är då vi fixar att göra meningsfulla arbetsuppgifter utifrån deltagarna.” (Eva, *min kursivering*)

”[N]är du förstår eller när du får, liksom, förutsättningarna till att *förstå din vardag* och du får vara med och påverka din vardag, vara med och ta fram aktiviteter, var med och ge förslag på aktiviteter, få en hög *delaktighet* och få möjlighet till att uttrycka dina önskningar, då får du också en hög meningsfullhet.” (Frida, *min kursivering*)

”Jag ska kunna klara av att vara där [daglig verksamhet] och då är det upp till oss [pedagoger] att se till så att det blir *hanterbart*. Man ska tycka att det är roligt att gå till sin dagliga verksamhet och känna att det är meningsfullt och framför allt att få vara delaktig i beslut också om vad som händer och sker.” (Hanna, *min kursivering*)

Citaten visar att delaktighet, hanterbarhet, känsla av sammanhang och tillhörighet är några aspekter på vad meningsfull sysselsättning kan innebära. Även att det är upp till individen vad som upplevs som meningsfullt beskrivs. Pedagogernas syn på vikten av delaktighet påminner om hur Shier (2001) beskriver det i sin modell, det vill säga att brukarnas självförtroende ökar, de känner tillhörighet och ökad empowerment när de får vara med i beslutsprocessen på daglig verksamhet (a.a.). Av citaten kommer även KASAM och det salutogenetiska perspektivet fram. Alltså att pedagoger ser till hela brukarens tillvaro och ger förutsättningar som leder till hälsa, eller i detta fallet, vad som leder till meningsfullhet (jmf. Antonovsky 2005). Dock kan det ibland krocka mellan vad brukarna tycker är meningsfullt och vad exempelvis kommunen menar leder till meningsfull sysselsättning. Detta beskrivs av Signe:

”Sen vad som är viktigt det skiljer sig ju beroende på vem man frågar. För att vi har till exempel en sak att politikerna i denna kommunen, de har bestämt sig för att ha ett mål: alla i arbete. Inklusive de inom LSS, vilket innebär att vi har väldigt mycket fokus på arbetsinriktade saker.” (Signe)

Signe menar att vissa brukare tycker det är roligt att utföra arbetsuppgifter som kan vara samhällsviktiga men menar också att det finns brukare som inte bryr sig om såna uppgifter, vilket Signe fortsätter att beskriva:

”Men sen kan det ju för vissa deltagare vara meningsfullt att duka inför lunch. Det behöver alltså inte vara de här arbetsinriktade att göra något viktigt för samhället utan ibland räcker det för vissa att: ja, men bara jag finns här, bara jag får lov att lägga denna gaffeln här så tycker jag att det är bra. Och det tycker jag är det viktigaste att se vad är meningsfullt för just denna deltagaren? Just för att det kan skifta utifrån vilken förmåga de har.” (Signe)

Detta upplevs som en utmaning av Signe då politiker i kommunen ser på meningsfull sysselsättning på ett sätt och brukare på ett annat. När det finns olika intressen kan det tolkas som att pedagogerna hamnar i ett spänningsfält mellan att antingen följa politikernas mål eller följa brukarens önskemål som formulerats i genomförandeplanen. Detta för att pedagogerna, ännu tydligare än personalen i övrigt på verksamheten, har det pedagogiska ansvaret och måste därför förhålla sig till både politikernas organisering av daglig verksamhet och till brukarna. Utifrån Antonovskys begrepp om stressorer kan de liknas vid att pedagogerna upplever spänningsfältet som en stressor som påverkar pedagogernas upplevelse av arbetssituationen som begriplig, hanterbar och meningsfull (jmf. Antonovsky 2005). Antonovsky (2005) menar att även personer i yrkesroller behöver känna hanterbarhet i sitt arbete. De behöver ha resurser till förfogande som de kan använda för att göra sitt arbete hanterbart. Dessutom behöver de förstå varför de ska arbeta som de gör (a.a.). Detta gör att om pedagoger inte har tillräckligt med resurser, exempelvis kunskap eller kollegor, för att kunna hantera när det finns olika intressen i vad som skapar meningsfull sysselsättning, eller om de inte förstår varför de måste arbeta på ett visst vis, kan det leda till att arbetet inte känns meningsfullt. Detta påverkar pedagogernas yrkesroll, vilket påverkar brukarnas upplevelse av meningsfullhet på daglig verksamhet. För att hantera olika intressen, berättar Signe att de försöker att lösa det genom att motivera brukarna på verksamheten att samarbeta för att lösa arbetsuppgiften tillsammans. Detta för att fortare kunna återgå till att göra det som brukarna vill: ”[O]m ni [brukarna] hjälps åt så tar det inte så lång tid med handdukarna och sen kan ni alla sätta er och brodera och sticka och virka.” (Signe)

En trygg miljö

För att pedagogerna ska uppnå att skapa en meningsfull sysselsättning beskriver de att vissa förutsättningar behöver finnas på verksamheten för att skapa meningsfull sysselsättning. En förutsättning som beskrivs av flera pedagoger är att skapa en trygg miljö för brukarna. Nedan beskriver Eva när en brukare ska börja att arbeta utanför den dagliga verksamheten på en individuell placering, exempelvis på ett företag:

”För deltagaren också att hen känner sig trygg att: nu kan jag flyga själv, så att säga. Så kan ni [personalen] träda tillbaka. Kom ibland och hälsa på men jag klara mig själv nu. Det är olika hur man bemöts och är det dåligt bemötande och det inte funkar att det blir bra igen eller om deltagaren själv känner: jag vill inte vara kvar här, då är det ju ingenting som vi behöver fundera på. Nej, då slutar vi.” (Eva)

Citatet visar att brukaren kan vara trygg med att få stöd från personalen på daglig verksamhet i övergången mellan daglig verksamhet och anpassad arbetsplats. Dessutom kan brukaren

vara trygg med att om det inte fungerar på arbetsplatsen så kan denne komma tillbaka till verksamheten igen. Ytterligare ett citat om trygghetens betydelse ges av Signe som berättar om en brukare som inte ville vara kvar på det sociala företaget hon arbetade på:

”Så hon sa: jag vill inte längre. Och då måste vi acceptera det, släppa den biten, låta henne komma tillbaks till tryggheten och återhämta sig och sen kan man börja kolla igen: okej, vill du dit igen eller vill du testa något annat.” (Signe)

Citaten visar hur pedagoger menar att trygghet skapar förutsättningar för brukaren att uppleva meningsfull sysselsättning, oberoende om det är på företag eller på daglig verksamhet. Citaten kan liknas vid det som både Knutes Nyqvist och Stjerna (2017) och Leufstadius (2018) skriver om att brukarna upplevde daglig verksamhet som en safe haven eller som en fristad. De menar dessutom att brukarna kunde vara rädda för att lämna den dagliga verksamheten för att de var rädda för att bli av med sin plats (a.a.). Till skillnad från den tidigare forskningen kan citaten ovan tolkas som att om brukare inte mår bra på en arbetsplats kan de alltid sluta och få komma tillbaka till *tryggheten* på daglig verksamhet för att återhämta sig. När de fått möjlighet till återhämtning kan pedagogerna prova igen genom att fråga brukaren om denne vill gå tillbaka eller om denne vill prova något nytt. Känner brukare trygghet och att aktiviteten känns meningsfull, berättar pedagogerna att de upplever att brukarna är mer självständiga, stolta och motiverade att utföra aktiviteten:

”De säger ju själva att de har blivit mycket mer självständiga och tycker att det är mer meningsfullt när man själv kan klara av att jobba med det.” (Hanna)

”De känner en viss stolthet över det. Och de är gladare och de tycker om att komma till jobbet och göra det. De är motiverade.” (Signe)

”[S]å ville man [brukarna] ha viktiga och riktiga arbeten och man ville synas mer ute i samhället.” (Eva)

Citaten visar att pedagogernas upplevelser om hur meningsfull sysselsättning kommer till uttryck påminner till viss del om den tidigare forskningen (se Leufstadius 2018; Knutes Nyqvist & Stjerna 2017). Leufstadius (2018) studie visar att meningsfull sysselsättning upplevdes då brukare kände att det fanns något som var viktigare än dem själva (a.a.). Pedagogernas erfarenheter är just detta att meningsfull sysselsättning skapas när pedagogerna hjälper brukarna att förstå att deras arbete betyder något för en annan person, när pedagogerna skapar aktiviteter där brukarna känner sig behövda och gör riktiga arbeten till de brukare som önskar det. När det finns förutsättningar för en trygg miljö finns det också förutsättningar för pedagogerna att göra brukarna glada och motiverade, vilket kan skapa meningsfull sysselsättning. Då blir arbetet också meningsfullt för pedagogerna. Detta beskrivs av Antonovsky (2005) som att den arbetande upplever glädje och stolthet när känslan av meningsfullhet infinner sig.

En motiverande miljö

Pedagogerna understryker vikten av motivation som en förutsättning för att kunna skapa meningsfull sysselsättning, vilket beskrivs på olika sätt. Signe beskriver det som försöka *hitta brukarens intresse*: ”Det som motiverar, vad tycker hon är roligt egentligen. Och när man väl ha hittat de grejorna, ja då kan man ju börja diskutera på ett annat sätt” Det kan också handla om att motivera brukaren så att denne förstår varför en *uppgift är viktig*, vilket beskrivs av Eva:

”[D]et behövs motivationsarbete att göra så att man förstår vad det handlar om. Alltså det här är en viktig arbetsuppgift och det betyder något för någon annan. Det kanske man inte förstår första gången heller så behöver vi träda in där och tydliggöra vad det är det handlar om. Och då kanske man kan hitta glädjen också.” (Eva)

Frida beskriver motivationsarbetet på ett annat sätt och berättar att genom att *inspirera* brukaren leder det förhoppningsvis till inre motivation. Dock belyser även Frida, liksom tidigare, att pedagogernas tydlighet är centralt för att också brukarna ska hitta glädjen med aktiviteten:

”[V]ad är det som gör den här individen inspirerad till en motivation? För vi kan ju aldrig motivera en individ, motivation kommer alltid inifrån, men vi kan inspirera en individ till att göra saker och ting. Men då behöver vi vara tydliga med vad är det som förväntas av mig [brukare] och vad kan jag förvänta mig utav min personal.” (Frida)

Oavsett hur pedagogerna ser på hur motivation uppstår kan det tolkas vara en förutsättning för att skapa meningsfull sysselsättning. Motivationsarbetet handlar, utifrån vad pedagogerna i studien uttrycker, om att som pedagog ta reda på vad en brukare tycker är roligt, vara tydlig med aktivitetens syfte och att brukaren förstår vad som förväntas av denne i aktiviteten. Pedagogernas resonemang om motivationens betydelse kan kopplas till vad Antonovsky (2005) skriver om motivation. Han menar att meningsfullhet är motivationskomponenten i teorin. Alltså att det finns områden i en persons liv som är värt att lägga sin tid och energi på. Därmed blir också de områdena i livet meningsfulla för att de upplevs vara viktiga för välmåendet. Motivation och meningsfullhet kan upplevas även om personen möter utmaningar som kan vara svåra att ta sig igenom. Det beror på att personen inte ser utmaningarna som bördor utan försöker att förstå meningen med utmaningen och ta sig igenom den (a.a.). Som beskrivits tidigare i kapitlet kan det vara svårt för pedagoger att veta vad som är en meningsfull sysselsättning för brukarna och att de kan behöva testa sig fram. Därför kan det tänkas att pedagogerna behöver vara tålmodiga när de provar en ny aktivitet för brukaren. Detta för att aktiviteten kan upplevas som en utmaning där brukaren behöver komma fram till om aktiviteten är värd att lägga sin tid och engagemang på. Genom att motivera och inspirera brukarna kan pedagogerna hjälpa till att hitta glädjen och meningen med aktiviteten.

En anpassad miljö

Den omgivande miljön, så som lokalernas utformning, är en förutsättning för att skapa meningsfull sysselsättning. Dock kan detta ibland vara utmanande för pedagogerna att hantera. Hanna berättar att flera brukare har behov av att arbeta enskilt, vilket kan var svårt att tillgodose: ”Alla lokaler är ju inte uppbyggda för att jobba individuellt.” Även Frida beskriver detta: ”Vi har flera som kanske skulle behöva ett eget rum att jobba i. Det kanske vi inte kan tillgodose.”

Även om lokalerna kan vara en utmaning ser ändå pedagogerna positivt till att det finns möjlighet att arbeta för att anpassa lokalerna så gott de kan efter de förutsättningar som de har. Detta beskrivs av Hanna och Frida:

”[J]ag bidrar med att göra material och tittar över lite lokalmässigt, det här med att jobba kanske mer enskilt och hur man kan bygga upp ett rum, ja hur lokalen kan se ut. Ljud, ljus och allt det här också.” (Hanna)

”[D]å får man hitta andra lösningar och göra den typen utav anpassningar.” (Frida)

Signe berättar att kommunen köpt till extra utrymme, vilket hon hoppas ska kunna skapa möjligheter att kunna anpassa verksamheten efter brukarnas behov: ”Det skulle underlätta jättemycket för då får vi fler smårum.” Signe fortsätter med att berätta att möjligheterna som skapas med bättre lokaler med fler smårum gör att pedagogerna kan låta brukarna vara delaktiga genom en hel arbetsuppgift, exempelvis att vika handdukar:

”Och med det bygget får vi ju bland annat också en tvättstuga och då innebär det att deltagarna som jobbat här kan få vara med i hela processen om de vill det. Det innebär att de får lov att följa med när vi hämtar handdukarna, de får lov att vara med när vi tvättar dem och torktumlar dem och vika och lämna tillbaka. Just nu så får de bara en del av det för att den andra delen är geografiskt någon annanstans.” (Signe)

Utifrån pedagogernas berättelser tycks lokalernas utformning vara en förutsättning för att skapa meningsfull sysselsättning. Pedagogerna uttrycker också att det är ett samspel mellan att göra lokaler anpassade och personalens kreativitet. Har personalen kunskap och idéer om hur de kan göra anpassningar, i lokalen, för att tillgodose brukarens önskemål kan det troligen ändå leda till meningsfull sysselsättning. Detta kan liknas vid vad Eva berättar: ”Sen inuti de fyra väggarna och taket så kan man ju vara väldigt innovativ.” Men som Signe berättar i sitt citat att när det finns möjligheter i lokalerna för pedagogerna att lättare tillgodose brukares önskemål och behov kan det också skapa en större delaktighet, vilket skapar meningsfullhet. Detta kan jämföras med Antonovsky (2005) resonemang om hanterbarhet. Pedagogernas förutsättningar att hantera lokalernas utformning är av betydelse för att underlätta brukarnas stressorer. När en brukare har behov av att arbeta enskilt får pedagogerna ta fram de resurser de har för att tillgodose behoven. Det skulle kunna vara att avskärma eller arbeta med ljudet och ljusets påverkan på brukare.

Pedagogernas roll att skapa meningsfull sysselsättning

I kommande avsnitt tolkas och analyseras pedagogernas roll för att skapa meningsfull sysselsättning. Subteman är att pedagoger – är spindeln i nätet, skapar social interaktion, arbetar med genomförandeplan samt tar fram och arbetar med socialpedagogiska metoder.

Att vara spindeln i nätet

Kommande avsnitt visar på två perspektiv av att vara spindeln i nätet. Det ena är pedagogernas roll i det praktiska arbetet på daglig verksamhet och det andra är pedagogernas roll i förhållande till kommunen. Dessa kommer att behandlas var för sig.

I och med att respondenterna hade olika roller i verksamheterna, men gemensamt det pedagogiska ansvaret, arbetade de på lite skilda sätt. Till stor del handlade deras roll om att hjälpa, diskutera och leda personalgrupper. Dock hade flera pedagoger en övergripande roll med flera kontakter på olika håll, vilket beskrivs i tre citat nedan:

”För att jag får reda på vad de gör ute på gruppbestäderna och så är jag deras bollplank, jag är ett bollplank mot daglig verksamhet, jag är ett bollplank mot enhetschefer men jag är också bollplank åt LSS handläggarna. Så att jag får liksom hela bilden utav en brukare, vilket gör då att det blir lite lättare att lägga det här jättestora pusslet som ibland finns runt problemfrågeställningar som finns runt vissa brukare.” (Frida)

”Ja, min roll är att vara arbetsledare för personalen i samtliga i våra fyra verksamheter kan man säga, är det. Och med arbetsledare så betyder det ju att jag ska både jobba aktivt med deltagare och deras självständighet och empowerment men också att pusha och puffa personal åt rätt håll.” (Eva)

”[V]ilket innebär att jag är ute och handleder, både deltagare och personal i producerande verksamheter.” (Hanna)

Frida berättar även att det handlar om att: ”vara brukarens röst i verksamheten. Jag ska vara den som tar brukarens perspektiv men samtidigt vara ett bollplank åt personalen” för att skapa meningsfull sysselsättning. Likaså beskriver två pedagoger att deras roll innebär att zooma in och zooma ut i verksamheterna:

”[S]om ansvarig att hela tiden zooma ut och zooma in och liksom ha det här övergripande verksamheten och genomförandeplanen men sen också att gå in i individnivå, att kolla just denna deltagaren. Vad behöver du just idag? Eller vad behöver du för denna aktiviteten?” (Signe)

”Och att se att, liksom, lite grand zooma ut och se det stora perspektivet likaväl. För de som jobbar runt individen ser oftast det mest påtagliga precis där och då men kan behöva hjälp att zooma ut och se flera steg.” (Frida)

Ur citaten kan det tolkas att i meningsfull sysselsättning så ligger en aspekt av pedagogernas ansvar är att ha en helhetsbild av brukarna genom att vara spindeln i nätet. Det innebär att vara en länk till brukare, personal och så vidare. Det handlar även om att kunna zooma in och ut i verksamheten för att kunna stötta brukare i det dagliga arbetet men även övergripande genom att ta fram genomförandeplaner. Dessutom nämner samtliga respondenter att samarbetet med resten av personalen på verksamheten är central. Hanna beskriver detta såhär:

”Jag kan göra schema och jag kan göra bildstöd och så men används det sen inte ute i verksamheterna så är det ju ett meningslöst jobb. Utan där måste man ju hela tiden ha personalgruppen med sig och att det är för deltagarens skull, för deras delaktighet och meningsfullhet.” (Hanna)

Samarbetet mellan personalen kan här tolkas som att vara ett led i att skapa meningsfullhet och delaktighet. Det handlar om att ha brukarens behov i fokus, både för pedagogen och för resten av personalen. I uppsatsens reviderade version av Shiers delaktighetsmodell kan även personalen tolkas och jämföras i förhållande till pedagogerna. Som Hanna beskriver behöver pedagogen få med resten av personalstyrkan i arbetet på verksamheten för att uppnå meningsfullhet för brukaren. Då behöver antagligen personalen känna att de är delaktiga i alla fem nivåer av Shiers delaktighetsmodell (jmf. Shier 2001). Alltså att personalen känner att de blir lyssnade till, får möjlighet att uttrycka sina åsikter, att deras åsikter tas i beaktning, de får vara med i beslutsprocessen samt att pedagog och personal samarbetar genom att diskutera

och till viss del dela makt och ansvar för verksamheten, även om det är pedagogen som har det huvudsakliga pedagogiska ansvaret. Detta skulle kunna ske när pedagogerna handleder personalgrupperna exempelvis.

Att pedagogerna kan ses som spindeln i nätet bekräftas när de berättar om utmaningar som de kan ställas inför kommunmässigt. Dock är deras upplevelser överlag att kommunen gör vad de kan för att organisera god verksamhet. Två av kommunerna var småkommuner och en var mellanstor kommun. Pedagogerna som arbetade i de mindre kommunerna upplevde att kunde vara svårt att göra mindre grupper av daglig verksamhet, vilket gör att grupperna kunde vara spretiga. Detta beskrivs nedan:

”[V]i kanske skulle behöva utveckla så att vissa har typ lite mellangrupper. [...] Och det kanske behöver finnas lite mer nyanserade grupper så är det ett problem i vår kommun eftersom vi inte kan få ihop medel och vi kanske inte kan anställa fler grupphandledare till att utveckla vissa verksamheter. Det tar lite längre tid för oss att göra såna saker.” (Frida)

I den mellanstora kommunen verkar det däremot finnas större möjligheter till att hitta en verksamhet som passar brukarens behov och önskemål. Hanna berättar att de har möten med platsledare från flera verksamheter där de bland annat pratar om brukares önskemål om arbetsplatser:

”Har vi någon [brukare] som vill flytta på sig? Och då finns det kanske plats på nåt annat ställe. Eller så byter man. [...] Så möjligheten finns verkligen att byta dagliga verksamheter om man vill det.” (Hanna)

Frida berättar att det finns utmaningar att få brukare utplacerade på företag. Detta gäller speciellt för dem som ligger mellan den öppna arbetsmarknaden och daglig verksamhet. Några anledningar till detta kan vara ekonomi och tidsbrist hos företagen:

”Det är ekonomiska möjligheter. Och sen är det tiden. Alltså förr var fabrikena högre bemannade till exempel och då kunde man ta in en praktikant, för det kräver ju att du har en handledare, att du har en kontakt på företaget som du kan vända dig till. Och då behöver den vara lite mera ansvarig för den här individens arbetsuppgifter på företaget. Och jag tror att den tiden finns inte idag ute på företagen.” (Frida)

Däremot ser inte Eva att företagens öppenhet har minskat utan snarare tvärtom. Dock riktas viss kritik mot kommunen för att de i mindre utsträckning släpper till platser inom exempelvis barnomsorgen, som varit önskemål från brukare:

”[D]agliga verksamheter kan få anpassade arbetsplatser i privata företag. Det är sällan de säger nej men kommunernas egna verksamheter kan det vara lite mer besvärligt att släppa in oss på. Där kunde ju kommunerna blivit lite mer givmilda med att släppa till arbetsplatser.” (Eva)

Pedagogerna tycks hamna i ett spänningsfält mellan olika intressen. Brukarna har önskemål om att arbeta ute på kommunens verksamheter och företag men de släpper inte till platser. Detta kan kopplas till Antonovskys (2005) resonemang om att meningsfullheten kan avta om personen inte känner att arbetet/aktiviteten är värd att lägga sin tid och energi på. Detta för att

glädjen kan försvinna och därmed motivationen. Om personen har svag meningsfullhet leder det till att både begriplighet och hanterbarhet sjunker, vilket gör att personen i slutändan troligen inte kommer att känna att tillvaron är sammanhängande (a.a.). Utifrån Antonovsky kan detta bli en stressor för pedagoger att veta hur de ska hantera situationen för brukaren. De är begränsade i att hitta en meningsfull sysselsättning på kommun och företag för att de inte alltid är intresserade av att ta emot brukare. Samtidigt kan det vara så att brukaren inte upplever daglig verksamhet som meningsfull. Liksom brukarna behöver också personalen känna att de kan hantera situationen och att motivera och inspirera brukare (jmf. Antonovsky 2005; Bigby m.fl. (2017)). Pedagogerna behöver ha resurser och förutsättningar för att på andra sätt tillfredsställa behoven hos brukaren. Det kan tolkas av citaten ovan att större kommuner till viss del kan ha lättare för att hantera situationer likt dessa för att de har större utbud av verksamheter och mer variation.

Att skapa social interaktion

Pedagogerna uttrycker återkommande vikten att vara lyhörda på vad brukarna önskar och visar, både med sitt tal och kroppsspråk. Därför blir den sociala interaktionen när det gäller att ha kännedom om brukarna, ha tydlig kommunikation och en god relation mellan brukare och pedagog central i skapandet av meningsfull sysselsättning. Detta visas i två konkreta exempel från verksamheterna:

”Vi har en trubadur som kommer men han [brukaren] har blivit väldigt sittandes. Han sitter och lyssnar och diggar med men när vi gav honom väljartavlan med personalbilder så började han gå och bjuda upp. Så det är ju ett sätt att visa att när jag får förutsättningarna till att förstå mitt sammanhang så har jag... så initierar jag andra saker i sammanhanget.” (Frida)

”Och så satt jag med henne och när man lär känna deltagare är det ju rätt intressant att se skillnaden när de gör något de tycker om och när de gör något som de inte tycker om. I detta fallet så var det så att när hon gjorde något hon tyckte om så pratade hon jättemycket. Men när hon gjorde något som hon inte tyckte om så var hon liksom helt tyst, sa inte ett enda ord. Jag tänkte: du tyckte inte om detta här och då kan man ju ställa fråga direkt: tycker du det här är roligt? Vill du fortsätta med detta?” (Signe)

Pedagogernas roll kan innebära att *gräva djupare* för att förstå brukarens beteenden och mönster för att förstå vad som leder till meningsfull sysselsättning. Dessutom innebär den sociala interaktionen som Signe beskriver: ”att hela tiden vara nyfiken på deltagaren, vad kan du idag? Och hela tiden kanske pusha lite grand längre: ja, men ska du prova att göra det idag?” Detta kräver att pedagogerna har kunskap om vart gränsen går till att pusha för långt och att de kan justera kravbilden efter brukares dagsform, vilket beskrivs nedan:

”För det är ju hela tiden viktigt att försöka fortfarande se den här utvecklingen och utmaningen i deltagarna, göra så mycket som möjligt själv men inte att ställa kraven för högt där de börjar ge upp: oh nej, nu orkar jag inte med, nu fixar jag inte detta längre. Så att de slutar med hela aktiviteten. Och det är ju inte alltid lätt att se vad det är eftersom vissa har ju mycket utefter dagsformen.” (Signe)

Citaten visar vikten av social interaktion som en väg för brukaren att förstå sitt sammanhang och att det kräver att pedagoger har kunskap och kännedom om brukarna för att skapa meningsfull sysselsättning. Denna aspekt av pedagogernas roll handlar till stor del om att vara

lyhörd för brukarens behov och önskemål samt att testa sig fram till vad som skapar meningsfull sysselsättning. Tidigare forskning, Bigby m.fl. (2017) och Hiemstra m.fl. (2007), tar upp liknande och beskriver att om personal ska kunna göra en aktivitet meningsfull behöver personalen ha interaktion med brukaren för att lära känna dem och därmed skapa en meningsfull sysselsättning. Dessutom behöver aktiviteten ha ett syfte. Värde att motivera personalen att ha social interaktion med deltagarna är centralt för att skapa hållbara relationer, förstå deltagarna och att de själva kan känna att arbetet är tillfredställande (a.a.). Antonovskys (2005) tankegångar om att ha ett salutogent perspektiv och se till hela individens tillvaro kan också kopplas till pedagogernas resonemang. Antonovsky (2005) pratar om livets flod som människor hamnar i av olika anledningar. Ur ett patologiskt perspektiv handlar det om att dra upp människor ur floden och rädda dem. Medan ur ett salutogent perspektiv handlar det om att lära människorna att simma, alltså att hantera svåra situationer. Han menar att även om floden är densamma för alla, hanterar människor floden olika bra, vilket beror på personens KASAM. Är tillvaron förutsägbar, leder det till begriplighet (a.a.). Antonovskys teori om KASAM och den tidigare forskningen kan föras samman med vikten av att som personal ha en social interaktion med brukarna. Ger personalen rätt förutsättningar leder det till att båda parter upplever tillit och skapar relationer med varandra. Detta kan då leda till att brukarna upplever en begriplighet med sin sysselsättning och aktiviteterna. Det handlar dock inte bara om att skapa begriplighet för brukarna utan pedagogernas roll handlar också om att diskutera, reflektera och samarbeta med kollegor. Det gör att personalen också behöver känna att arbetsmomenten är begripliga. Personalens lyhördhet och förmåga att kunna justera kravbilderna på brukarna beroende på brukarens dagsform kan kopplas till vad Antonovsky (2005) beskriver om hanterbarhet. Han skriver att belastningsnivån behöver vara bra för att känna hög hanterbarhet (a.a.). Dessutom handlar det om att göra brukarna delaktiga i utformningen av aktiviteterna och att dessa behöver bygga på brukarnas önskemål.

Att arbeta med genomförandeplan

Delaktighetens betydelse har varit central i intervjumaterialet. Samtliga pedagoger pratar exempelvis om att brukarnas delaktighet och inflytande i genomförandeplanerna är en grund för att skapa meningsfull sysselsättning. Detta beskrivs av Frida: "Man ska få möjlighet att oavsett vilken funktionsnivå du har få möjlighet att framföra sina önskningar och sina tankar. [...] Det är vårans skyldighet som personal att se till att du då förstår vad det är du ska vara med och vara delaktig i". Generellt men även vid genomförandeplanerna trycker Eva på att uppmuntra brukarna: "det här med att ställa frågorna till deltagarna: vad skulle du vilja göra? Dröm lite. Våga dröm." Exempel på hur pedagogerna arbetar med delaktighet i genomförandeplansarbetet kommer att beskrivas med hjälp av konkreta exempel från verksamheterna:

"[T]a fram en ny genomförandeplan, att få vara med och titta på: de här aktiviteterna har jag idag. Vad tycker jag om dem? Är det något jag vill fortsätta med eller är det något som: nej, men det här vill jag inte göra nu? Finns det andra aktiviteter?" (Frida)

Eva beskriver också hur utvecklingen har sett ut gällande genomförandeplaner i verksamheten:

"Från att ha varit på formella möten där personalen har suttit med ett formulär med bara bokstäver och ställt frågor till att vi nu har genomförandeplaner där det är bilder på olika sätt om man behöver det. Vi kanske gör samtalsmattor för att ta

reda på hur, vad som deltagaren gillar så att vi har uppgraderat genomförandeplanen så de har stort inflytande där.” (Eva)

Citaten visar att delaktighetens betydelse på många sätt är en grund till att skapa meningsfull sysselsättning för det ger en känsla av att vara betydelsefull och behövd. Även Antonovsky (2005) tar upp att delaktigheten är grunden för att känna meningsfullhet och att få vara del av sammanhanget. Att det finns något som är värt att lägga sin tid och energi på (a.a.). Delaktighet innebär även att få uttrycka sina åsikter, synpunkter och önskemål. Pedagogernas roll att brukaren ska förstå vad de ska vara delaktiga i är också centralt för att skapa meningsfull sysselsättning. Dock kan brukaren behöva stöd av pedagogerna för att uttrycka sig, exempelvis vid skrivandet av genomförandeplanen. Till citaten kan revideringen av Shiers (2001) delaktighetsmodell användas för att synliggöra hur pedagoger arbetar med delaktighet i genomförandeplanerna. När pedagogerna beskriver arbetet med genomförandeplanen kommer den första nivån till uttryck när pedagogerna beskriver att de lyssnar på brukarnas önskemål och tar sig tid att lyssna. Den andra nivån kommer till uttryck då pedagogerna är beredda att stödja brukaren att uttrycka sina åsikter genom att använda pedagogiska hjälpmedel som samtalsmattor och bildstöd. Den tredje nivån om att ta brukarens åsikter i beaktning kommer till uttryck vid utformningen av genomförandeplanen genom att pedagogerna ställer frågor och diskuterar vad brukaren gör idag och aktiviteternas betydelse eller om de vill prova något annat. I nivå tre ingår också att brukaren ska förstå varför en önskning inte går att uppfylla, vilket beskrivs av Frida: ”[F]å hjälp med att förstå att det är inte alltid som jag kan få det som jag önskar och då ska jag också kunna förstå varför.” Även den fjärde nivån om att vara delaktig i beslutsprocessen kommer till uttryck genom att pedagogerna och brukarna tillsammans pratar om vilka aktiviteter brukaren vill göra och inte göra. På så vis gör pedagogerna brukarna delaktiga i beslutsprocessen där de kan vara med och bestämma kring vilka aktiviteter som känns meningsfulla.

Att ta fram och arbeta med socialpedagogiska metoder

För att pedagogerna, i sin roll, ska kunna arbeta för att skapa meningsfull sysselsättning genom bland annat social interaktion och delaktighet understryker de vikten av att arbeta med olika socialpedagogiska metoder. Detta för att brukarna ska få möjlighet att göra aktiviteten strukturerad. Brukaren kan också behöva tydlighet att kunna hantera aktiviteter så att det leder till en meningsfull sysselsättning. Dessa metoder beskrivs av samtliga pedagoger framför allt vara tydliggörande pedagogik som till stor del handlar om att ta fram olika pedagogiska verktyg som bildstöd, individuella scheman och samtalsstöd. Även lågaffektivt bemötande togs upp. Nedan visas ett exempel på hur Signe arbetat med tydliggörande pedagogik för att förstå varför en brukare inte ville göra en aktivitet och hur hon hjälpte brukaren att förstå och hantera aktiviteten så att den kunde leda till meningsfull sysselsättning efter brukarens förutsättningar:

”[V]i hade det ju som sagt med den deltagaren som vi hade till att packa öronproppar och där blev det ju mycket bättre när vi hade bildschema på: nu ska du packa, nu ska du ha rast. Och sen hade vi timstocken till, där hon själv kunde trycka på: nu jobbar jag femton minuter, nu tar jag rast i tio minuter. Där märkte vi ju också att hon hade jättesvårt för att avsluta på slutet när vi skulle gå därifrån: nej, men vi måste ju fortsätta, här är ju jättemycket kvar att göra. Och då hjälpte det att: ja, men då lägger jag [pedagog] bara fram två stycken och sen kollar jag på tiden, finns det tid kvar till att göra en till och då kan jag ställa frågan: vill du göra en till eller känner du dig nöjd för idag? Så hon själv får valet.” (Signe)

Citatet visar att när Signe ger en brukare förutsättningar för att kunna hantera sin situation, genom tydliggörande pedagogik som bildstöd och timstock, så får aktiviteten en annan betydelse, vilket kan leda till att aktiviteten upplevs som meningsfull. Tidigare forskning, Hiemstra m.fl. (2007), tycker på att kunskapen om funktionsnedsättningen och att de omgivande faktorerna är centralt för att kunna matcha lämpliga aktiviteter (a.a.). Citatet ovan visar på betydelsen av personalens kunskap om metoder men också om brukarens funktionsnedsättning för att kunna skapa lämpliga aktiviteter. Det handlar även om att vara vaksam på omgivande faktorer som kan påverka. I detta fallet visas det genom att brukaren blir stressad när hon ser flera öronproppar som behöver packas, som att det aldrig tog slut och behövde hjälp för att kunna hantera situationen. Detta kan liknas vid Antonovskys (2005) resonemang om begriplighet och hanterbarhet. Har pedagogerna kunskap om socialpedagogiska metoder kan de göra tillvaron begriplig och strukturerad för brukaren. Har brukaren resurserna (personal och pedagogiska hjälpmedel) för att kunna hantera situationen leder det att brukaren har hög hanterbarhet.

En utmaning som var återkommande var att pedagogerna tyckte på behovet av mer kunskap om socialpedagogiska metoder och kunskap om funktionsnedsättningar och vad det innebär. Detta gäller personal på daglig verksamhet men också för de som är handledare ute på företag. Hanna berättar att kommunen ger stöd genom att ge utbildningar för att öka personalens kunskap:

”Kunskap hos personal. [...] Men där har man med börjat jobba mycket mer med workshops och logopeden har en workshop om det här med AKK och grundutbildningar i det. Så jag kan inte kräva av en personalgrupp som inte har kunskapen av betydelsen, av vikten av att jobba såhär. Att de ska kunna förstå det.” (Hanna)

Frida berättar om bristen på kunskap om funktionshinder:

”Om man ska ta de stora övergripande som även gäller personal på våra verksamheter och även ut mot företaget så är det kunskap om funktionshinder. Svårigheter, styrkor och tillkortakommanden som kan finnas hos en individ. Jag har ju också hand om de som har praktikplatser ute på företag och där ser jag en stor brist. Man har inte förståelsen för den problematik som finns hos de individer som finns inom LSS. Att det behövs många gånger extra stöttning, anpassningar både miljö och struktur.” (Frida)

Hanna berättar att hon inte kan kräva av personalgruppen att arbeta med socialpedagogiska metoder om de inte har någon kunskap i det. Det gäller även Frida som berättar att det inte finns tillräckligt med kunskap hos personal om vad funktionshinder innebär. Utifrån pedagogerna berättelser tycks det som att begriplighet är betydelsefullt i arbetet för att kunna skapa meningsfull sysselsättning. Antonovsky (2005) menar att om en person kan begripa sin tillvaro genom att göra den sammanhängande och strukturerad uppstår inte kaos och oordning (a.a.). En tolkning är att även om personal har oerhört mycket kompetens genom erfarenheter i arbetet och annan teoretisk kunskap är kunskap om socialpedagogiska metoder och om funktionshinder också centralt. Detta behöver pedagogerna också hantera genom att få resurser av kommunen till att personal kan få gå utbildningar för att öka deras kunskap. Det gör att pedagoger och personal kan samarbeta om samtliga kan känna begriplighet i hur de kan tillmötesgå brukare. Därför upplevs inte utmanade situationer eller dilemman som kaos

eller oordning för att de har kompetens genom erfarenheter och kunskap att hantera och göra situationen begriplig.

DISKUSSION

I detta kapitel sker en kort sammanfattning av uppsatsen. Därefter följer en resultatdiskussion och slutligen ett avsnitt om vidare forskning.

Sammanfattning

Syftet med studien var att få kunskap om pedagogers erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning för brukare på daglig verksamhet. De tre frågeställningarna som ställdes var: Hur ser pedagoger på meningsfull sysselsättning och dess förutsättningar? Hur beskriver pedagogerna sin yrkesroll i arbetet med att skapa meningsfull sysselsättning? Vilka utmaningar kan pedagogerna uppleva i arbetet med att skapa meningsfull sysselsättning? För att få svar på detta gjordes kvalitativ semistrukturerad intervju med fyra pedagoger från daglig verksamhet i Sydsverige.

Studiens resultat visar att förutsättningarna som pedagogerna upplever för att kunna skapa meningsfull sysselsättning är att pedagogerna på daglig verksamhet skapar en trygg miljö, en motiverande miljö och en anpassad miljö. När pedagogerna skapar förutsättningar för brukare att förstå sitt sammanhang genom att göra sysselsättningen begriplig, hanterbar och meningsfull kan det leda till att sysselsättningen upplevs som meningsfull. Detta behövs även i pedagogernas egen arbetssituation för att kunna skapa meningsfull sysselsättning. Vidare visar studiens resultat att pedagogernas roll handlar om att skapa social interaktion genom att vara lyhörd för brukarnas önskemål och behov, delaktighet genom att arbeta med genomförandeplaner och arbeta med att ta fram socialpedagogiska metoder. Dessutom har vanligen pedagogerna flera kontakter. Det kan innebära att vara kontakt till brukare, personalgrupp, enhetschef och boendepersonal. Att arbeta med delaktighet som ett led i att skapa meningsfull sysselsättning visas i resultatet då pedagoger beskriver att de gör brukare delaktiga genom att lyssna och låta brukarna vara med och bestämma vilka aktiviteter de vill göra. Detta är några delar av pedagogernas roll att skapa meningsfull sysselsättning för brukare på daglig verksamhet. I pedagogernas arbete att skapa meningsfull sysselsättning har även utmaningar berörts genomgående i resultatkapitlet. Bland annat har pedagogerna uttryckt att vissa utmaningar kan vara bristande kunskap hos personal och handledare på företag. Det kan vara att pedagogerna har utmaningar att tillgodose brukarna önskemål gentemot kommunens mål. Det kan också vara lokalernas påverkan att skapa meningsfull sysselsättning.

Resultatdiskussion

I resultatdiskussionen kommer intressanta resultat i förhållande till den tidigare forskningen och teori att tas upp och diskuteras. Det som kommer att diskuteras är både resultat som bekräftar och skiljer sig åt från tidigare forskning och vad detta kan bero på.

I uppsatsens problemformulering beskrevs det att begreppet meningsfull sysselsättning är svårfångat för att det är en subjektiv upplevelse och kan skilja sig åt mellan brukare och pedagoger men även politiker som styr daglig verksamhet, vilket även framkommit i tidigare forskning. Pedagogernas erfarenheter visar just på detta, att det kan skapas ett spänningsfält mellan vad brukarna önskar att få göra och som formuleras i genomförandeplanen mot vad politiker vill få ut av verksamheten. Mitt i detta spänningsfält hamnar pedagogerna som berättar att de behöver hantera brukarens önskemål men ändå uppfylla politikernas mål med

verksamheten. Dock visade studien att pedagogerna upplevde att flera brukare ändå önskade att få *riktiga* arbetsuppgifter. Detta liknas vid vad den tidigare forskningen kommit fram till, ur ett brukarperspektiv (Knutes Nyqvist & Stjerna 2017; Leufstadius 2018).

I uppsatsens inledning hänvisas det till Socialstyrelsen (2012) som menar att personal hanterat utmaningar och svåra frågor på daglig verksamhet. För att kunna hantera det behöver personalen kunna leva in sig i brukarnas känslor och ha kompetens om personer som har funktionsnedsättning (a.a.). Detta har även visat sig i informanternas berättelser då de uttrycker att de behöver vara lyhörda för brukarnas dagsform och ha kännedom om dem för att kunna skapa meningsfull sysselsättning. Detta kan liknas vid vad Hiemstra m.fl. (2007) skriver om att personalen behöver ta reda på varför en brukare inte vill utföra en aktivitet därför att det kan bero på omkringliggande faktorer (a.a.). Detta beskrivs även av pedagogernas berättelser att faktorer som ljud och ljus påverkar brukarens upplevelse av meningsfull sysselsättning. Pedagogernas engagemang att *gräva djupare* till att öka förståelsen för brukarens mönster och beteende kan vara ett sätt att uppnå brukarens upplevelse av meningsfull sysselsättning. Detta är ett led i den sociala interaktionen som uppsatsens resultat visat på behövs och som även tagits upp i tidigare forskning (se Argentzell m.fl. 2014; Bigby m.fl. 2017).

Personalens kunskap om socialpedagogiska metoder och kunskap om funktionsnedsättningar visade sig vara en utmaning i resultatet. Pedagogerna resonerade att det kunde vara svårt att få med sig resten av personalen på banan när de inte har kunskapen i hur man kan arbeta. Detta kan liknas vid hur Antonovsky resonerar kring begriplighet. Pedagoger och personal behöver känna begriplighet genom att de kan strukturera och göra verksamheten gripbar, både för brukare men också för dem själva (jmf. Antonovsky 2005). Detta visar på vikten av att kommunen erbjuder möjlighet till att öka personalens kunskap och utvecklas så att pedagoger och personal kan samarbeta på ett gott sätt och därmed skapa meningsfull sysselsättning. Att kommunen spelar roll för pedagogerna att skapa meningsfull sysselsättning visas såväl i resultatet som i den tidigare forskningen. Dychawy-Rosner m.fl. (2000) beskriver att organiseringen av verksamheten och att det finns resurser som stöd, ledning och samarbete för personalen är centralt (a.a.). Genom att utgå ifrån Antonovskys teori om KASAM kan det liknas vid att pedagogerna behöver ha resurser, exempelvis socialpedagogiska verktyg och stöd från kollegor och kommun för att kunna hantera verksamheten och skapa meningsfull sysselsättning (jmf Antonovsky 2005).

Om resultaten i ovanstående resonemang kan överföras som ett kvalitetskriterium i uppsatsen kan diskuteras. Pedagogernas arbetsuppgifter liknade varandras på många sätt men skilde sig även åt till viss del. En pedagog hade ansvar över en verksamhet medan de andra hade mer övergripande ansvar. Detta kan göra det svårt att överföra till en population för att de som är pedagogiskt ansvariga kan ha olika typer av tjänster. Dock är pedagogernas upplevelser likartade i denna uppsats. Även om den tidigare forskningen både beskrivs ur ett brukarperspektiv och ur ett personalperspektiv så visar den på liknade resultat som framkommit i resultatet, exempelvis att pedagogernas arbete att skapa social interaktion, delaktighet och att ha kunskap har betydelse för att skapa meningsfull sysselsättning. Även tidigare forskning om de som styr verksamheterna och deras betydelse för pedagogernas möjlighet att skapa meningsfull sysselsättning påminner om pedagogernas erfarenheter. Därför kan resultatet till viss del överföras till andra dagliga verksamheter i Sverige och till vis del internationellt.

Dock har studien visat på utmärkande resultat som skiljer sig i förhållande till tidigare forskning. Utmärkande är att pedagogen har en central roll att vara *spindeln i nätet*. Det innebär att vara en röst för brukaren, handleda kollegor och även samarbeta med enhetschefer och andra yrkesgrupper. Studien visar alltså att pedagogernas roll innebär att de får en helhetsbild av brukaren som personalen i övrigt inte får på samma vis. Dessutom har resultatet visat att pedagogernas roll till stor del innebär att ta fram och arbeta med socialpedagogiska metoder som både har betydelse för personalen och för brukarna. Detta har också varit utmärkande i förhållande till tidigare forskning. Detta kan liknas Antonovskys (2005) teori om KASAM som handlar om att ha en helhetsbild av personens tillvaro för att kunna skapa en känsla av sammanhang (a.a.). Ännu ett utmärkande resultat, i förhållande till tidigare forskning, är pedagogernas erfarenhet av genomförandeplansarbetet som en del i att skapa delaktighet som leder till ökad empowerment för brukarna. Anledningar till att dessa resultat framkommit kan till viss del bero på att uppsatsens målgrupp är de med pedagogiskt ansvar och deras erfarenheter, vilket är ett perspektiv som är begränsat inom tidigare forskning. Det kan även till viss del bero på att daglig verksamhet bedrivs på olika sätt internationellt och att pedagogerna i Sverige kanske inte har samma arbetsuppgifter som en pedagog på en daglig verksamhet i exempelvis Tyskland. Det kan även bero på att välfärdssystemen internationellt är uppbyggda på olika vis.

Att pedagogerna är spindeln i nätet kan även till viss del beror på kommunens storlek och på hur pedagogernas tjänst är utformad. Är det en mindre kommun kan vissa arbetsuppgifter slås ihop för att kunna lösa det praktiskt då det kanske inte är möjligt att ha flera anställda. Kommunens storlek kan också ha betydelse för vilka möjligheter det finns att skapa mindre brukargrupper. I de mindre kommunerna upplevde pedagogerna att brukargrupperna var en aning spretiga och att de inte alltid kunde tillgodose brukarnas önskemål om att arbeta i mindre grupper. Detta är en skillnad mot den mellanstora kommunen där det fanns fler verksamheter och en bredare variation i utbudet hos verksamheterna. Brukare som hamnar i kläm mellan arbetsmarknaden och daglig verksamhet kan tänkas gynnas när det finns fler verksamheter med större variation. Även om kommunens dagliga verksamheter inte är företag så kan vissa av de dagliga verksamheterna tänkas ligga närmare *riktiga* arbetsmarknadsuppgifter än andra dagliga verksamheter som har brukare som ligger längre ifrån arbetsmarknaden. Dessa resultat är inte överförbara med någon säkerhet för att det beror lika mycket på de som styr kommunen som på kommunens storlek. I denna studien är det dock tydligt att storleken påverkar. I förhållande till de nationella målen för funktionshinderpolitiken kan ovanstående resonemang, om att brukare hamnar i kläm, vara en utmaning för pedagogerna att åstadkomma men även för politiker i kommunen och rikspolitiker. Målen om att samhället ska bygga på mångfald och delaktighet med jämlika villkor i samhället kan ses som en önskedröm för brukarna som hamnar i kläm (jmf. Prop. 1999/2000:79). Pedagogernas utmaning att arbeta med funktionshinderpolitikens mål kan liknas vid Antonovskys resonemang om att hitta motivationskomponenterna. Detta genom att ta reda på vad brukaren tycker är roligt, värt att lägga sin energi på och tycker är meningsfullt (jmf. Antonovsky 2005). Detta för att komma på andra lösningar för dem som hamnar i kläm och ändå skapa meningsfull sysselsättning.

Vidare forskning

Studien pekar på behovet av fortsatt vidare forskning för att utmärkande resultat har framkommit. Som tagits upp är forskningen ur ett personalperspektiv begränsad. I denna studien gjordes intervjuer för att få kunskap om pedagogernas erfarenheter. Detta har visat sig vara en relevant metod då det till viss del framkommit andra resultat än tidigare forskning. Dock kan det tänkas att en studie som gjort observationer där forskaren är med på daglig

verksamhet och får möjlighet att observera *både* pedagoger och brukare kan få fram andra resultat än vad som framkommit i denna uppsatsen. Detta för att de ser konkret hur pedagogerna arbetar och kan se brukarnas reaktioner på pedagogernas sätt att skapa meningsfull sysselsättning. Intervjuer, som gjorts här, tar endast upp pedagogernas erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning. Vidare forskning i ämnet som fördjupar sig i en viss typ av inriktning på daglig verksamhet kan vara betydelsefullt för att få kunskap om hur pedagoger arbetar just där för att skapa meningsfull sysselsättning.

REFERENSER

- Antonovsky A, (2005) *Hälsans mysterium*. (2. uppl.). Stockholm, Natur och Kultur.
- Argentzell E, Eklund M, Leufstadius C, (2014) Social interaction among people with psychiatric disabilities – Does attending a day centre matter? *International Journal of Social Psychiatry*, 60(6), 519-527.
- Backman J, (2008) *Rapporter och uppsatser*. (2. uppl.). Lund, Studentlitteratur.
- Bigby C, Bould E, Douglas J, Iacono T, Johnson H, Katthagen S, (2017) Increasing day service staff capacity to facilitate positive relationships with people with severe intellectual disability: Evaluation of a new intervention using multiple baseline design. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 42(4), 391-402.
- Brinkmann S, Kvale S, (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (3. uppl.). Lund, Studentlitteratur.
- Bryman A, (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2. uppl.). Stockholm, Liber.
- Crites A S, Howard H B, (2011) Implementation of systematic instruction to increase client engagement in a day habilitation program. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 36(1), 2-10.
- Dychawy-Rosner I, Eklund M, Isacson A, Isacson Å, (2000) Direct care staff's need for support in their perceived work role in day activities units. *Journal of Nursing Management*, 8(1), 39-48.
- Fagerstedt C, (2014). *Arbete eller sysselsättning? Daglig verksamhet för personer med stora funktionsnedsättningar*. FoU Södertörns skriftserie nr 130/14.
- Gullacksen A-C, Hejdedal R M, (2014) *Vad är delaktighet för dig?* Lund, FoU Välfärd & Kommunförbundet Skåne.
- Gustafsson C, Stier J, Talman L, Wilder J, (2019) Participation in daily life for adults with profound intellectual (and multiple) disabilities: How high do they climb on Shier's ladder of participation? *Journal of Intellectual Disabilities*. (Published ahead of print), 1-16.
- Hiemstra S J, Vlaskamp C, Wiersma L A, (2007) Becoming Aware of What You Know or Need to Know: Gathering Client and Context Characteristics in Day Services for Persons With Profound Intellectual and Multiple Disabilities. *Journal of Policy & Practice in Intellectual Disabilities*, 4 (2), 97-103.
- Hultkrantz L, Värja E, Larsson-Tholén S, (2018) Political and economic determinants of expenditure on day services for persons with intellectual disabilities or autism. *European Journal of Social Work*, 21(2), 207-221.
- Jarrott S, Liou C, (2018) In Their Voices: Client and Staff Perceptions of the Physical and Social Environments of Adult Day Services Centers in Taiwan. *Current Gerontology and Geriatrics Research*, 2018, 1-9.

Knutes Nyqvist H, Stjerna M-L, (2017) Artistry and disability - Doing art for real?: Affordances at a day activity centre with an artistic profile. *Disability & Society*, 32(7), 966-985.

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387)

Leufstadius C, (2018) Experiences of meaning of occupation at day centers among people with psychiatric disabilities. *Scandinavian Journal of Occupational Therapy*, 25(3), 180-189.

Munde S V, Vlaskamp C, (2019) Individuals with Profound Intellectual and Multiple Disabilities at Work?! Activities in Special Day Service Centers in Germany. *Journal of Policy & Practice in Intellectual Disabilities*, 16(3), 232-238.

Proposition 1999/2000:79 Från patient till medborgare – en nationell handlingsplan för handikappolitiken.

Shier H, (2001) Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. *Children and Society*, 15, 107-117.

Socialstyrelsen (2010) *På tröskeln. Daglig verksamhet med inriktning på arbete.* ><https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2010-4-1.pdf>< PDF (2020-03-25)

Socialstyrelsen (2012) *Rätt kompetens hos personal i verksamheter för personer med funktionsnedsättning. Vägledning för arbetsgivare.* ><https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/vagledning/2012-2-17.pdf>< PDF (2020-03-28)

Socialstyrelsen (2014) *Kunskaper hos personal som ger stöd, service eller omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning.* ><https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2014-3-19.pdf>< PDF (2020-04-01)

Socialstyrelsen (2019a) *Daglig verksamhet, LSS.* > <https://www.socialstyrelsen.se/stod-i-arbetet/funktionshinder/daglig-verksamhet---lss/>< (2020-04-01)

Socialstyrelsen (2019b) *Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning. Lägesrapport 2019.* ><https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-7.pdf>< PDF (2020-04-16)

Statens offentliga utredningar, 2018:88 Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen. Del 1 & 2.

Thurén T, (2007) *Vetenskapsteori för nybörjare.* (2. uppl.). Malmö, Liber.

Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed.* >https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf< PDF (2020-03-25)

BILAGA 1

Intervjuguide

Information om respondenten

- Hur gammal är du?
- Hur länge har du arbetat inom daglig verksamhet?
- Berätta kort om din roll i verksamheten?

Dagliga verksamheten

- Berätta om den dagliga verksamheten – inriktning och målgrupp – och verksamhetens syfte och mål?
- Arbetar ni utifrån metoder/socialpedagogiska metoder?
- Hur ser era aktiviteter ut?

Syn på meningsfull sysselsättning

- Hur definierar du vad meningsfull sysselsättning innebär?
- Hur arbetar du med att tillfredsställa meningsfull sysselsättning för deltagarna?
- Hur ser deltagarnas möjlighet till att ha inflytande/delaktighet på aktiviteten för att göra den meningsfull?
- Hur vet du om det är en meningsfulls sysselsättning för deltagaren?
- Vad händer om deltagaren inte tycker att sysselsättningen är meningsfull?

Omsorgspedagogens roll och verksamhetens förutsättningar:

- Hur kan du i din yrkesroll (med pedagogiskt ansvar) arbeta för att skapa en meningsfull sysselsättning?
- Vilka hinder möter du på med att skapa en meningsfull sysselsättning i ditt arbete?
- Vilka möjligheter i att skapa en meningsfull sysselsättning upplever du i arbetet?
- Upplever ni att du får möjlighet till stöd av arbetsgivare/kommunen?

Övrigt

- Har du något annat du vill ta upp eller något som vi inte pratat om?
- Får jag lov att kontakta dig om det uppkommer nya frågor?

BILAGA 2

MALMÖ
UNIVERSITET

Informationsbrev

Projektets titel: Personalens erfarenheter av att skapa meningsfull sysselsättning på daglig verksamhet.	Datum: 2020-03-04
Studieansvarig: Stina Gustavsson E-post:	Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-665 70 00 Utbildning: Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet Nivå: Kandidat
<p>Hej!</p> <p>Jag är student vid Malmö Universitet och läser sista terminen (VT 20) på kandidatprogrammet Socialpedagogiskt arbete inom funktionshinderområdet. Jag undrar om du vill delta genom en intervju i mitt examensarbete.</p> <p>Syftet med uppsatsen Daglig verksamhet är den största insatsen som ges enligt LSS och ett delmål som ofta framhävs är att främja en meningsfull sysselsättning för deltagarna. Meningsfull sysselsättning kan dock ha olika betydelser från person till person. Uppsatsen kommer att rikta in sig på omsorgspedagoger eller motsvarande som har det pedagogiska ansvaret i verksamheten och deras erfarenheter av att skapa en meningsfull sysselsättning för deltagarna.</p> <p>Uppsatsens preliminära syfte är <i>att få kunskap om omsorgspedagogers erfarenheter av att arbeta för att skapa en meningsfull sysselsättning för personer på daglig verksamhet.</i></p> <p>Genomförande Undersökningen kommer att ske i form av intervjuer, med personal som har det pedagogiska ansvaret i verksamheten exempelvis omsorgspedagoger eller motsvarande. Som informant kommer du att få övergripande frågor med möjlighet att prata fritt om dina erfarenheter/upplevelser men och också fördjupa det som känns viktigt att ta upp. Intervjuerna kommer ungefär att vara mellan 45-60 minuter. Vad gäller tid och plats för intervjuerna anpassar jag mig gärna efter vad som passar dig bäst, antingen på arbetsplatsen eller utanför.</p>	

Etiska riktlinjer

Jag kommer att följa Vetenskapsrådets etiska riktlinjer för att du ska känna dig trygg. Intervjuerna kommer att spelas in via ljudupptagning och sedan transkriberas och analyseras. Konfidentialitet kommer att eftersträvas i undersökningen genom att ingen obehörig får ta del av materialet. Materialet kommer att förvaras så att det bara är jag som är undersökningsledare som har tillgång till materialet. Informanterna kommer att avidentifieras så att det inte går att koppla resultatet till enskilda individer eller verksamheter. När arbetet är färdigt kommer alla intervjuer och transkript att raderas.

Uppsatsen kommer att redovisas för studenter i samma program. Efter att uppsatsen har blivit godkänd kommer den att bli offentlig genom att publiceras på MUEP, som är en databas på Malmö Universitet.

Ditt deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan närmare motivering. En samtyckesblankett behöver fyllas i som ett godkännande av din medverkan och att du fått information om undersökningen innehåll. Denna kommer att fyllas i vid intervjun. Ett samtycke från verksamhetens chef behövs också för att kunna delta i undersökningen (se bifogad fil).

Du tillfrågas härmed om deltagande i denna undersökning.

Hör gärna av dig om du vill ha mer information eller har frågor.

Med vänlig hälsning
Stina Gustavsson

Handledare: Charlotte Petersson